

Compilatie uit de oorlogsverhalen van Pater Jan Engelen s.m.a. uit De tweede wereldoorlog 1940-1945

Persoonsbewijs Pater Jan Engelen s.m.a.

J.H. Engelen (19 jan. 1916 - 27 juni 1981)
was kapelaan in Maasbracht en is geëvacueerd en
ondergedoken op St. Joost

Colofon

- Samensteller: RJM Rutten Hingen

Bron:

- “manuscript oorlogsmemoires van Pater Jan Engelen s.m.a.”
- Lies en Toine Reijnen-van Halbeek
- s.m.a. = Societas Missionis Afros (societeit voor Afrikaanse missiën)
- Ouders van Pater Engelen woonden aan de Bosstraat te Pey (Schilberg) nabij de spoorwegovergang.
Zijn naderhand verhuisd naar Peyerstaat 69 te Echt.

Inhoud Compilatie Oorlogsverhalen van Jan Engelen s.m.a.

Omschrijving	blz.
• Opmerkingen vooraf en voorwoord	5
• I. Voormobilisatie	6
• II. Algemene mobilisatie	6
• III. Inval Duitsers 10 mei 1940	6
• IV. Invoering Distributiesysteem	7
• V. Priesterwijding op 6 juli 1941	9
• VI. Aanstelling in Maasbracht	9
• VII. Hulp aan onderduikers en joden	10
• VIII. Kerk en de bezetting	12
• IX. Situatie in 1944	13
• X. Evacuatie vanuit Maasbracht en de verschrikkelijk gebeurtenissen in de evacuatie periode	16
• XI. Eerste periode na de oorlog en de wederopbouw	23

Diverse gebeurtenissen:

• 1. De val van het Duitse Rijk	26
• 2. De gebeurtenissen in de concentratiekampen	27
• 3. Kort overzicht van de gruwelijkheden	29
• 4. Overzicht van de Limburgse Priesters die in de concentratie kampen om het leven zijn gekomen	30
• 5. Verhaal van Kapelaan E. Goossens	32
• 6. Verhaal van Zr. Dr. Edith Stein	33
• 7. Verwijzing naar verhaal in Echter Weekblad jan. 1970	34
• 8. Oorlog documenten en correspondentie	35

Curriculum vitae Pater Johannes Hubertus Engelen s.m.a.

- Geboren 19 januari 1916 te Echt en overleden 27 juli 1981 te Pattern Duitsland.
- Na lagere school ging hij naar het “College van het H.Kruis” te Maaseyck bij de Kruisheren te Maaseyck ,1929 tot 1935, voor zijn middelbare studie.
- In september 1935 ging hij naar het seminarie van de Afrikaanse Missiën te Bemelen om zijn opleiding voor Priestermissionaris te beginnen.
- Na enkele maanden werd deze opleiding overgeplaatst naar Hastings in Engeland, zodat “Jantje” daar zijn studie van de filosofie voortzette. Op 28 juni 1937 werd hij aangenomen als tijdelijk lid van deze Societeit.
- Na zijn vakantie in 1939 kon hij niet meer terug naar het seminarie; “Our Place te Hastings” omdat daar militairen werden ingekwartierd, was ter versterking van de zuidkust.
- In november 1939 kon de studie van de theologie voortgezet worden in een gehoord Jezuitenklooster te Aalbeek
- Van daaruit werd hij op 6 juli 1941 tot priester gewijd door Mgr. Lemmens in de parochiekerk van Hulsberg
- Hierna volgde hij een missie cursus te Nijmegen tot juli 1942, omdat hij niet naar de missie vertrekken kon door oorlogsprikelen.
- Daarna kreeg hij een benoeming als assistent te Maasbracht tot februari 1946
- Mei 1946 vertrok hij naar de missie in het diocees van Keta V.R., te Ghana tot juli 1956.
- Eén jaar terug naar Nederland wegens ziekte, waarna hij terugging en rector werd bij de zusters van Zeddam tot september 1958.
- Om gezondheidsredenen werd hij te werk gesteld op de administratie te Oosterbeek van september 1958 tot 1968.
- In maart 1968 werd hij benoemd tot kapelaan te Kirchhoven in het bisdom Aken in Duitsland en een jaar later volgde zijn benoeming tot pastoor van Pattern. Pater Jan was daar erg gelukkig.
- Begin juni 1981 kreeg hij een zware hersenbloeding en overleed op 27 juni 1981 in het ziekenhuis van Eschweiler
- Op eigen verzoek werd hij begraven bij zijn parochianen, waar hij 12 jaar lief en leed mee had gedeeld, op 2 juli 1981

Bron: RK Missiehuis te Cadier en Keer

Opmerkingen vooraf:

- De verhalen die opgenomen worden zullen weergegeven worden zoals ze door Pater Engelen s.m.a zijn verwoord om het authentieke karakter niet aan te tasten.
- Pater Engelen is afkomstig uit Echt, zijn roots lagen in Pey (Schilberg) dicht bij de spoorwegovergang, heeft een Missionarissen opleiding gevolgd en heeft in de tweede wereldoorlog in de illegaliteit veel en gevaarlijk werk verricht. De verhalen die hij in zijn oorlogsbundel heeft opgenomen spreken boekdelen. Voor deze compilatie hebben we een selectie gemaakt en hoofdzakelijk de verhalen uit de omgeving van Echt opgenomen.
- Zijn oorlogsbundel is ook voorzien van veel interessant documentatie materiaal alsmede zijn politieke zienswijze, hierop kunnen wij echter niet ingaan dan zou het een boekwerk worden, maar wie weet wat de toekomst biedt. Een aantal gegevens hebben wij als bijlage bijgevoegd.

Voorwoord verhalenbundel WO II van Pater J. Engelen s.m.a. :

Toen de oorlog in het Westen voor de deur stond, en men zich in Nederland angstig door de sleur van het leven woelde, was ik zelf op studie in **Hastings**, in Engeland.

Ik interesseerde mij voor de komende jaren, na al wat ik toen wist en las in de couranten met betrekking tot Hitler's daden in andere landen sinds hij de Führer van Duitsland was geworden. Er stond Nederland heel wat te wachten, oorlog, Duits sadisme en tirannie!

Ik hield, maar nog niet zo secuur, toen reeds aantekeningen en heb later meer verzameld over wereldoorlog 2, voornamelijk voor de naoorlogse jeugd. Want goddeloosheid en de meest onmenselijke gruwelijkheden kunnen de mens noch een volk tot geluk of overwinning brengen.

Duitsland wilde de hele wereld overwinnen, had behoefte aan levensruimte (aldus de Führer) en sloeg met geweld toe waar ook ter wereld.

Al wie in de bezette gebieden tijdens de Duitse overheersing hun toestanden hebben meegemaakt, zullen ongetwijfeld snakken en werken voor een blijvende vrede, want niemand kan toch ontroerd blijven bij het afslachten van mensen, het vermoorden en vergassen van onschuldige kinderen, het ter plaatse doodschieten van plichtsgetrouwe vaderlanders. Wie zulk een principe er op na houdt, is reeds gedoemd tot ondergang. Dit heeft ADOLF HITLER, de führer van Duitsland ook degelijk ondervonden.

De dood van miljoenen mensen heeft hij op zijn geweten en de ondergang van zijn 3de rijk: de ondergang van Duitsland in 1945.

Een groot deel van het Duitse volk is echter medeplichtig, met hem schuldig. Hoe werd Hitler niet door het hele Duitse volk begroet? Zij wilden allen macht en expansie, altijd het zingen van; "Deutschland über alles"! Voor die trots heeft het hele Duitse volk moeten boeten en voor de 2x de oorlog verloren.

Mogen zij die dit gaan lezen doordrongen zijn van:

"Vergeef ons onze schuld zoals ook wij aan anderen vergeven."

Het oorlogsverhaal van Pater Jan Engelen s.m.a.

I. Voor-mobilisatie:

Hoe was de situatie in Nederland in 1939? Ja wij hadden wel angst, genoeg gelezen, doch niet bij machte om Duitsland de oorlog te verklaren. Als wij Hitler aan de radio hadden gehoord was er alle reden om bang en pessimistisch te zijn. Nederland ging over tot een "voormobilisatie". Onze soldaten werden alvast opgeroepen, zwaar gepakt trokken zij naar de kazernes, moeders en vrouwen met angstige wenende gezichten. Zij dachten aan oorlog, vechten en dood.

Zou de oorlog met Holland een werkelijkheid gaan worden? Zou men dan met Hitler geen compromis kunnen sluiten? Zou onze buurman de Pruis onze jongens dan zo maar gaan doodschieten?

Enkele dagen had men de stem van de Führer niet meer gehoord en het werd wat rustiger en de soldaten kregen zelfs onbepaald verlof.

27 augustus 1939 trok de regering het verlof weer in alweer was de toestand kritiek, de soldaten trokken weer naar kazernes en kazematten.

II. Algemene mobilisatie.

Op 28 augustus 1939 kondigde de regering de Algemene Mobilisatie af, strenge voorschriften en paraatheid. De boeren moesten hun paarden en karren inleveren. Ik stond 's morgens om 6 uur op de markt in Echt en daar werden de paarden gekeurd en per trein afgevoerd naar Utrecht, als geleide ging "de jonge Mork" uit Echt met de beesten mee.

Onze soldaten stonden op hun posten op wacht, maar waren bang en zenuwachtig en zo is het ook kunnen gebeuren dat een Hollandse soldaat Dr. Meeuwissen, uit St. Odiliënberg, doodschoot omdat hij er niet aan had gedacht dat dokters en vroedvrouwen ontheffing hadden. De dokter had de verboden zone gepasseerd toen hij een zieke bezocht, het was 15 februari 1940, en heel Odiliënberg was in diepe rouw.

In oktober 1939 werd de Echter kermis afgelast. Op 28 november werden wij seminaristen, die vrij van dienst waren ingeschreven in Hulsberg. Gen. Reynders werd afgezet en vervangen door Gen Winkelmolen, want in de legerleiding zat iets goed fout in de organisatie, waarschijnlijk door verraad.

Op 2 mei 1940 werd de staat van beleg afgekondigd en er kwamen nieuwe verboden maar niemand snapte er iets van.

III. Inval door de Duitsers op 10 mei 1940:

De Duitse inval was reeds tevoren goed en doelbewust voorbereid. Dagen tevoren waren reeds Duitsers bij RijksDuitsers in Maastricht en Roermond ingekwartierd, liefst in civiel. Toen dus de dag van het aanvallen aanbrak waren zij er al met de hulp van de heulende Nederlanders en Rijksduitsers. Als een dief in de nacht overvielen zij Maastricht en Roermond, overvielen de Nederlandse soldaten en voerden ze in lange rijen de Duitse grens over. Duitsers gedropt in Nederlandse uniformen, in burgerkleding: dat was de trotse Duitse adelaar.

Het was 10 mei 1940, onze soldaten schoten wat zij konden en verder moesten zij op de vlucht naar België om samen met de Belgen weerstand te bieden.

Mijn broer Joep was ook dienstplichtig soldaat, maar toen hij meende goed bericht te ontvangen op die morgen, stond opeens een Duitse officier voor hem die riep; "Hände hoch", nou dat was een bewijs van een Duitse soldaat in Nederlands uniform. Via Tüddern ging het naar Berlijn en toen naar het krijgsgevangenkamp Stettin.

Het viel de Duitsers bitter tegen dat de Hollanders zoveel en zolang tegenstand boden en niet bang waren voor het vaderland de dood in te gaan. Men sprak van 70 vliegtuigen verlies aan

Duitse zijde op de eerste dag in Holland, weliswaar had men er geen idee van. Bommen vielen op Maastricht en andere steden, gewonden en doden lagen langs de straten, geen tijd om hen te begraven. Zoals gewoonlijk waren de eerste soldaten losgelaten gevangenen, een stel boeven die nu als doodskoppenregiment de aanval moesten inzetten. Vanzelf werden al deze soldaten hier of elders: “Kannonnenfleisch”. Daarvan waren zij zich ook bewust, want toen ik aan hen vroeg;”Wohin geht es” kreeg ik als antwoord: “Zum Himmelfahrt”. Aan de Belgische grens waren Belgen reeds gevangen genomen, doodmoe en vol angst trokken deze gevangenen Aalbeek voorbij.

Ik nam de courant van 10 mei en las: “Ons land bevindt zich in oorlog met Duitsland. De aanval is hedenmorgen begonnen. De ministers v. Kleffen en Welters zijn naar Londen vertrokken waar ons immers hulp is beloofd”. Het Nederlandse hoofdkwartier in Londen meldde: “Wantrouwt alle radioberichten en strooibiljetten, wij zullen nooit met de vijand onderhandelen”

Het Duitse kwartier meldde: “Vanaf vandaag mogen alleen nog maar Nederlandse vliegtuigen landen op Schiphol, buitenlanders moeten landen op de have Eelde en aan het westelijk front is de dag rustig verlopen” (terwijl er duizenden Duitsers die dag sneuvelde).

Na een vijf daagse strijd stond er 14 mei in de courant: “Proclamatie aan alle Nederlanders”

“De regering heeft zich naar elders begeven om zich onder de tegenwoordige omstandigheden volle vrijheid van handelen te verzekeren. De regering doet een beroep op u allen om de eensgezindheid te bewaren nodig voor het bevorderen van orde en rust achter het front en van discipline en vastberadenheid in het front”

Bij de strijd aan de Grebbergen viel ook een Echtenaar: Ververgaart. Verraad op grote schaal de N.S.B.: domme lui om voor een paar centen het vaderland te verkopen.

Het Duitse leger gaf toe dat onze soldaten zich moedig hadden verdedigd en trouwe mannen waren. De moffen hadden niet gerekend op 5 daagse tegenstand in Nederland, om tot de overwinning te geraken moesten ze het nog straffer aanpakken en tot bombardementen overgaan. Zo werd Rotterdam fel gebombardeerd, een derde der stad werd verwoest op 14 mei. Generaal Winkelman besloot toen tot capitulatie.

Maar een gedeelte van het leger was het daar niet mee eens en trok zich terug in Zeeland en vocht daar, onder leiding van Prins Bernhard nog enkele dagen door.

Aantal slachtoffers van deze 5-daagse oorlog bedroeg: doden 2890

gewonden 6889

vermist 29

IV. Invoering distributiesysteem en persoonsbewijs.

Na de capitulatie werden door de Duitsers een aantal voorwaarden gesteld. Alle wapens moesten worden ingeleverd. Wij werden gewaarschuwd tegen allerhande ziektes die zich konden voordoen door de lijken en het slechte water. De melk moest gekookt worden en we werden ingeënt tegen typhes en para typhes.

Op 21 mei 1944 werd de Oostenrijker Seys Inquart tot Commissaris van Nederland benoemd. Zijn eerste rede sprak hij op 29 mei 1944: “Hij had nu in bezet gebied de opperste leiding in regeringszaken en we moesten naar hem luisteren en hij rekende op onze goede wil en medewerking voor de rust.

Er kwam rantsoenering in Holland, want wij wisten natuurlijk niet hoelang de voorraad zou strekken en de oorlog zou duren. De distributiekaart verscheen waarop men dan verder bonnen kon bekomen voor het kopen van levensmiddelen en andere zaken.

Het eten werd inmiddels schaars en moest het bonnensysteem worden ingevoerd. Iedereen kreeg een stamkaart en op die stamkaart kon men dan bonnen krijgen voor levensmiddelen en andere dingen. In alle couranten stond te lezen: "Duitsland wint op alle fronten!" Ons eten ging echter naar hun front en hun mensen die de Führer ook tevreden moest stellen. Hij had hen immers, met een oorlog een beter leven beloofd. Onze slaggers kregen een half varken per week; een klein stukje scheerzeep kostte 30 cent en moest dienen voor 4 maanden. De goedkoopste sigaar kostte 10 cent tegen anders een goeie voor 4 cent. Voor een half pond tabak moest men al 1,50 betalen, anders 75 cent. Men kon één ei kopen per veertien dagen. Zonder bonnen kon men niets krijgen of het moest zwart gebeuren, wat alleen voor de rijkaards gold.

Om die bonnen te verkrijgen moest je ook in het bezit zijn van een geldig persoonsbewijs. De Duitsers wilden weten wie je was en of je het was bij de controle. Maar later hadden wij ook illegale persoonsbewijzen nodig, voor onze onderduikers en mannen die niet in het buitenland voor de mof wilden gaan werken. Voor het geval ik zelf zou moeten onderduiken had ik ook zo'n vals persoonsbewijs laten maken en ik heette Jan Janssen, van beroep leraar. Het aparte zegeltje dat er op moest kregen we van de goede ambtenaren van het gemeentehuis. De mensen waren niet gewend aan het schaarse voedsel en probeerden op allerlei manieren aan bonnen te komen. Sommige konden ze missen of wilde je helpen, anderen knoeiden op het Distributiekantoor met de bonnen.

Vele reden ook op een fiets zonder banden want daar was moeilijk aan te komen. Schoenenbonnen en bonnen voor fietsenbanden waren erg schaars en daar werd veel mee geknoeid of in gehandeld. Als je veel geld had hoefde je niet op de velgen te fietsen.

V. De Priesterwijding op 6 juli 1941.

Door vader bisschop Lemmens werden wij op 6 juli 1941 tot priester gewijd te Hulsberg. De nacht tevoren waren er in Bleyerheide bommen gevallen waardoor 13 burgers het leven verloren.

Dat vond de bisschop een heel droevige zaak en uit liefde en medeleven begaf hij zich naar die onheilsplaats. Toen hij bij ons terug was kwam het er traag en bedroevend uit: "Verschrikkelijk". Mijn eerste mis in Echt had ondanks de bonnen en de moeilijkheden een mooi en geslaagd verloop, daar had vader voor gezorgd en op tijd maatregelen genomen om op de Laak een kalf te kopen dat 's nachts stiekem bij ons, geslacht en gesneden, werd bezorgd. Na afloop was er ook nog vlaai genoeg over.

Het was nu nog maar het jaar 1941 en toch dachten veel Duitsers, die de strijd al moe waren en de oorlog zouden winnen, dat zij met Kerstmis thuis zouden zijn, dat schreven zij tenminste met grote letters op onze wegen: "Mit Weihnachten gehen wir zu hause". Zij gingen maar zij gingen ook niet het is maar hoe je het opvat.. Op onze huizen kladderden zij "Heil Hitler"

In 1942 verbleef ik in Nijmegen voor het volgen van een talencursus aan de Soc.Afr.Missie en mijn woonplaats was:"Casa Nova" op de Heilig Landstichting. Er vielen bommen op Kleef en wij konden vanaf de berg van de Landstichting het vuur en de rook zien opstijgen.

Priesterwijding Jan Engelen. Boven 3e van rechts pater Jan Engelen.

VI. Aanstelling in Maasbracht:

In september 1942 werd ik aangesteld in Maasbracht tot kapelaan der Parochie onder de gemoedelijke leiding van pastoor Knops.

Enkele weken tevoren had ik een gesprek met een man die reeds in een der kampen in Duitsland had vertoefd, een zekere mr. Smits uit Valkenburg. Als journalist van de Limburger was hij in het kamp Buchenwald terecht gekomen en vertelde mij over de onmenselijke toestanden aldaar. De schrik der gevangenen en de Duitsers zelf wanneer er Engelse bommenwerpers aangevlogen kwamen.. Wij moesten er hard werken maar wij kregen ook een pluimpje voor onze nette Hollandse zindelijkheid. Wij liepen in een boevenpak gekleed en zagen er een beetje anders uit

dan anders. Op zekere dag ontmoette ik een bekende en zei: “goedendag minister Goseling bent u ook hier”. Hij antwoordde jawel meneer Smits dat ziet u wel. Op mijn vraag wat is uw werk vandaag antwoordde hij, vandaag ben ik belast met het schoonmaken van alle w.c.’s in het kamp. De minister droeg zware schoenen, stukke sokken, een onderbroek vol gaten en een ruw stekend hemd.

In zo’n kamp vertelde Smits krijg je het gevoel van het vagevuur, je bent ver weg en weet niet voor hoelang en hoe het thuis met vrouw en kinderen is. In die tijd zaten we met 200 Nederlandse intellectuelen gevangen, waaronder ook een boertje uit Drenthe, hij had thuis gevochten met een N.S.B. er.

In Nederland en Duitsland vielen bommen op militaire doelen, ook op ziekenhuizen waar de Duitsers munitie opgeslagen hadden.

In Duitsland werkten vele Nederlanders, gedwongen door de Mof, maar wij geestelijken bleven met hen in contact. In Nederland gingen de Duitsers over tot het vorderen van fietsen, bij hoge uitzondering kon je hiervan vrijstelling bekomen, wat mij zelf gelukt is. Een pastoor uit de buurt, op ziekenbezoek, werd om zijn rijwiel gevraagd, hij weigerde en werd ter plaatse doodgeschoten. Ik beriep me op mijn ambtelijke plicht om zo snel mogelijk overal te kunnen helpen, ook bij gewonde Duitse soldaten. Dit laatste, wat ook mijn plicht was, gaf de doorslag dat ik mijn fiets mocht houden.

“Heute ist der Heiland geboren” zong en bad men in Nederlandse en Duitse kerken. Het was Kertmis 1942 en buiten was het stil en kil, er was een gevoel van rust en vrede, geen vliegers in de lucht geen mensen gedood, het was alweer eens Weihnachten voor de Duitsers die gedacht hadden thuis te kunnen zijn, met of zonder Führer.

VII. Hulp aan onderduikers en joden:

Wij stonden onder dwang, vooral onze jongens die niet voor de Duitsers en in Duitsland wilden werken. Op hen werden razzia’s gehouden, de N.S.B. hielp om hen te vinden. Vele jongens en mannen waren ondergedoken, daar werd voor gezorgd, geestelijk en lichamelijk, iets dus wat wij als helpers, ons aanrekende. Het priesterlijke werk voor de onderduikers te zorgen had primair niets met politiek te maken, ik zelf had vele onderduikers en steunde hen financieel en verzorgde hen met bonnen om het nodige te kunnen verkrijgen. Zij zaten lange bange dagen verborgen in schuren, hooizolders en onder het dak, tot zelfs in kleerkasten toe. Er waren verschillende getrouwde mannen bij, die dus een dubbelhard leven te verdragen hadden. Ook jodenkinderen werden in bescherming genomen, zelf wisten zij niet waar hun ouders waren.

Was er een razzia op komst dan werd ik van tevoren ingelicht per telefoon of per courierster. Iedereen kroop dan gauw weer in zijn schuilplaats, maar het duurde zolang. De onderduikers verveelden zich en kregen soms ruzie op het zolderkamertje, zij waren over hun zenuwen heen of wilden eens graag terug naar hun vrouw.

Op een avond kreeg ik een nieuwe onderduiker, een oud college vriend van mij, Silvester Berden uit Amsterdam. Hij was student in de rechten doch droeg een oude toog. Aan zijn manier van lopen kon ik zelf zien dat hij geen priester was, of dat de Duitsers opviel geloof ik niet. Hij verspreidde ondergrondse illegale blaadjes, maar nu was hij vervolgd en wilde onderduiken. Een poosje is hem dat goed gelukt, maar de moffen hebben hem gekregen (hij was niet voorzichtig genoeg) en op de Hornerheide is hij doodgeschoten. Later hebben wij hem, in het bijzijn van de ouders, in Heel herbegraven.

Een andere manier om jongens vrij te houden van de Duitsers was: hen aan valse Ausweizen helpen. Daar had je vooral de ambtenaren van de secretarie voor nodig. Maar het was uitkijken voor de NSB burgemeester en enkel ambtenaren die je niet kon vertrouwen (Grispen-Kremers). Lof aan de gebr. V.d. Heyden, Jan Puts e.a., ook te vermelden Jan zijn moeder, die alles deed voor de vreemde jongens uit Amsterdam, Maastricht of Nijmegen.

Van enkele onderduikers heb ik nog een foto bewaard.

P.Krekel Echt

Ria v. Reke Nijmegen

J. Beinagte Nijmegen

Philip Lampe Den Haag

Wij waren georganiseerd, wij waren leden van de binnenlandse strijdkrachten, wij moesten nu werken voor land en volk en straks als de bevrijders er zouden zijn. Zie het bewijs van lidmaatschap.

“de Winterhulp” was een mooi woord , door de bezetters en de nieuwe burgemeester bedoeld om ons te misleiden. Volgens hun schrijven was die hulp bedoeld voor de geteisterde stad Rotterdam. In werkelijkheid ging die hulp, dat geld, over in vijands handen, en dat hadden wij wel door en daarom weigerden wij, en ook ikzelf om hier aan mee te werken Ook op de schrijvers hiervan rust een zekere tint van schuld van heulen met de vijand.

Zo iets heeft de burgemeester uit Echt Burg. Meeuwissen niet gedaan, daar was hij te goed vaderlander voor, maar daarom kwam hij ook (mede door schuld van zijn ambtenaren) in een kamp terecht.

Het geval van de kloosterzuster Edith Steyn, op de Grootte Straat: had dit ook niet op de secretarie voorkomen kunnen worden?

Aan de couranten hadden we niets, er stond geen waarheid in, dit voerde ons tot oprichting van een illegale pers, met nieuws uit Londen, voorlichting, inlichting en waarschuwing en met de echte verliezen der Duitsers.

Vele dames deden hun werk als courierster, fantastisch. Zij brachten rond:

“ Oranje Trouw”

“Steunt de onderduikers”

“Weest op uw hoede”

“De strijd aan het front”

“Het Parool”

“De Vliegende Hollander”

en anderen.

Deze bladen hielden ons van de toestand en de waarheid op de hoogte, wij wisten het onze en wat wij weten moesten, zowel politiek als religieus.

Daarbij bleven we trouw luisteren naar de stem uit Londen en ook naar radio Belgique uit Londen die altijd zo leuk besloot met:

“Wij krijgen ze wel, die moffen”

De Duitsers waren erg fanatiek, vreesaanjagend en voor niets schrokken zij terug, een mens betekende voor hen niets, zij vonden het gewoon zo maar iemand te fusilleren. Was dat dan allemaal :”Befehl van de Führer” ? Ik geloof het niet en dus treffen vele soldaten persoonlijk schuld.

Het werk der onderduikers bracht veel lasten en gevaren met zich mee. Vooral gold dit in geval wij Engelse piloten, neergeschoten uit hun brandende kisten, bij ons verborgen hielden.

Er kwam een boerenjongen bij die zei:

“Meneer kapelaan daar ligt een Engelse piloot in het veld” hij wist dat ik engels kende en dit soort werk ook verrichtte. Ik nam de fiets, liep toen het veld in en in een diepe voer zag ik hem liggen, met angstige ogen kijkend wie hem zou komen halen of verlossen. Hij was blij toen hij mij zag een geestelijke, die Engels sprak, hij had vertrouwen. Ik verwees hem naar de kerk en intussen had die jongen boerenkleren gebracht.. Doodgewoon kwam hij over straat naar de kerk toe waar ik op hem stond te wachten.

Diezelfde nacht kwam Dr. Wackers uit Echt hem bij mij ophalen en werd hij over de Belgische grens gezet, naar Portugal en terug naar Engeland. Hij was gered.

Dagelijks kwamen nieuwe onderduikers bij, maar men moest op zijn hoede zijn voor mannen die bij priesters kwamen vragen om jongens te laten onderduiken. Waren deze mannen de uitgekozen NSB'ers om de eerw. Heren te vangen. Een lijst met foto's van hen die in Limburg opereerden heb ik behouden. Hun gezichten moesten wij onthouden en hun met een “neen” afschipperen. Ik weet niet of deze mannen later hun loon of straf gekregen hebben.

Op een zaterdagavond rond 11.00 uur kreeg ik bezoek van een weluitgeruste troep Duitse soldaten, de schrik van mijn leven, zegt men wel eens en vluchten kon ik niet meer want ik had ze zelf binnengelaten. Ik dacht ik ben verraden en nu hebben ze me te pakken! Gelukkig liep het anders af, het waren eerw. Broeders in dienst van hun vaderland, wilden biechten en communiceren. Om half twaalf zat ik met hun in de kerk en na hen geholpen te hebben zijn ze vertrokken en ik met een gerust hart naar bed.

Niet lang daarna hoorde ik weer onder mijn raam Duitse stemmen. Ik hoorde duidelijk zeggen: “Der kaplan müssen wir haben, der wohnt ja hier” Zij belden aan en ik liep naar boven en liet de huishoudster, mevr. Sniekers, de deur openmaken. Ik hoorde het gesprek en ik besloot meteen uit het raam te springen bij de burens op de binnenplaats. Ik heb daar tot middernacht gezeten en ben teruggegaan naar bed en heb naderhand niets meer van die soldaten gehoord. Ik weet nog niet of ze mij gevangen wilden nemen. Uit voorzorg verkoos ik echter voorlopig ergens anders te gaan slapen, bij Lies en Piet Beckers waar ik ook onderduikers had verborgen.

De pastoor was bang en wist de adressen van mijn onderduikers niet, het was meestal het werk van de Kapelaans dat is dan ook de reden van de razzia's op de kapelaans en dat zij meestal de kampen ingingen, na eerst een pijnlijke mishandeling in het Witte Huis in Maastricht (bij de S.S.) Een afschuwelijk voorbeeld is mishandeling van kapelaan E. Goossens uit Echt in het Witte Huis te Maastricht.(zie bijlage)

VIII. De kerk en de bezetting:

Tegen de Duitser heeft de kerk zich verzet, dat moest wel vanwege hun goddeloosheid, onmenselijkheid en anti-religie. De Aartsbisschop de Jong schreef brieven uit die de pastoors op de kansel moesten voorlezen, dat de sacramenten geweigerd moesten worden aan al degenen die lid waren van antigodsdienstige partijen, zulke personen mochten niet fungeren als peter of meter, aan NSB'ers moest de kerkelijke begrafenis geweigerd worden. Een voorbeeld hiervan heb ik opgenomen in Maasbracht-St. Joost, waar de NSB'ers zelf hun dode kameraad toen maar ter aarde bestelden. Uit alle dorpen uit de omgeving waren zij met een troepje vertegenwoordig, ook de jeugdstorm (Hitler-Jugend) liep erbij met een gezicht als communicantjes.

*N. J. B'ier begrafenis te Maasbracht e.l.,
st. Joubt.
Pastoor Knops en P. Engelen s.m.a. moesten deze
begrafenis weigeren te verrichten.*

Pastoor en kapelaan te Maasbracht hielden zich binnen je wist niet hoe de vijand op ons zou reageren.

Hels kwaad werden de Duitsers op de Hollanders, want zij voelden wel aan dat wij met hun verliezen ons veiliger voelden en dat wij op een spoedige overwinning rekenden en dat de bezetter na zoveel bloedverlies eruit gegooid zou worden.

De bezetter verbood hun mannen nog naar de kerk te gaan, zij voerden meer priesters naar de concentratiekampen en godsdienstige verenigingen werden opgeheven.

Zij verspreidden aanplakbiljetten: "Voor Joden verboden". Londen spoorde aan: "staken-verzet-artsen", de mijnen en de PITT gingen hier toe over, prachtig verzet.

31 augustus 1943: Koninginnen dag konden wij alleen maar vieren dan luisteren naar radio Oranje:"Houd goeden moed, de bevrijding is nabij, troost u nog even met oorlogsbrood en met één ei per twee weken.

In Echt had burgemeester Meeuwissen voor zijn taak bedankt, in geweten kon hij niet met en voor de Duitsers werken en hij had niet zijn vertrouwen in enkele van zijn ambtenaren.. Hij is een kamp terecht gekomen.

Het is waar in de stroopfabriek van de Firma v.d. Laak werd voor de Duitsers gewerkt, kon misschien ook niet anders, maar sabotage hadden zij moeten toestaan, maar niet bekende brandstichters aan de Duitsers bekend maken dat hadden zij niet moeten doen. Zij was immers

niet zeker van de daders. Wie werden echter aangewezen en naar het Witte Huis in gebracht, dat waren toevallig mijn broer en zwager, Joep Engelen en Frans Moonen. Beide waren zij ex-krijgsgevangenen, wilden werken en later ook nog onderduiken, van hen weet ik dat zij steeds (in intieme kring thuis zelfs) ontkend hebben de daders van de brand te zijn geweest.

Er waren in Echt nog meer personen die met de Duitsers hebben geheuld, om welke reden dan ook. Oordeelt u zelf na het lezen van de blaadjes “Protest en waarschuwing” en “Wist U”.

De Engelse vliegers waren goed ingelicht over betrouwbare personen in Holland ingeval zij boven ons land neergeschoten werden en dan in goede handen moesten proberen te komen, zij wisten dat zij alle priesters konden vertrouwen, onder hen waren geen NSB'ers en de meeste van ons spraken voldoende Engels. Ikzelf heb hen ook geholpen en stuurde ze door naar J.Peeters in Roosteren, hij zorgde weer dat ze over de Belgische grens kwamen, hij heeft zich voor allen en een goede zaak, politiek en religieus, waarlijk opgeofferd, van hem hadden wij nog veel verwacht ware hij niet bij een auto-ongeluk zo plotseling om het leven gekomen.

Weer werden herderlijke brieven op de preekstoel voorgelezen, een aansporing om nu de juiste naastenliefde met de daad te beoefenen, alles te doen om de vrede te bewerken en in contact te blijven met onze jongens in het buitenland, van thuis weggehaald om voor de vijand te werken.. Het was natuurlijk gevaarlijk zulke brieven voor te lezen, doch het kerkelijke gezag had gesproken en was onze plicht hen te gehoorzamen met het risico afgeluisterd te worden en dan “ingesperrt”. **Zodoende kunt u naderhand de lijst lezen van onze Limburgse priesters, gestorven in concentratiekampen.**

Met betrekking tot de joden (noot: J. Engelen) gaan mijn gedachten even terug naar mijn joodse onderduikers, die als dusdanig niet altijd makkelijk waren. Zij werkten niet graag op de boerderij of veld, dan wilde de boer hen niet langer meer hebben: werd een joodse onderduiker gesnapt dan liep je de grootste kans dat hij de andere onderduikers zou verraden. Het was een zeer gevaarlijk spel joden te laten onderduiken, maar ja, toch moesten zij uit de klauwen van de vijand gehouden worden, ook voor hun leven stonden wij op de bres.

Jeugfotografie van Lies v. Halbeek, die werd gebruikt voor vervalste ausweis: joods kind

Er was druk werk aan de winkel der onderduikers, zij moesten op de een of andere reden verplaatst worden, soms wist je zelf niet waarheen ermee, het duurde voor de ondergedokenen te lang en toch, 1943 zou nog op die wijze voorbij moeten gaan, alvorens de bevrijders ons kwamen bevrijden.

IX. Situatie in 1944:

Het jaar 1944 brak aan en overall ontstonden relletjes, de bezetters waren niet mak, zij waren niet bang om te schieten op schuldigen of onschuldigen. In Echt werd Harrie Korrel het slachtoffer, bij zijn huis doodgeschoten en liet jammerlijk vrouw en kinderen aan de toekomst over. Die dood had hij niet verdiend. Wat zou het jaar 1944 ons verder brengen?, redding, verlossing van het Duitse gebroed in bezet gebied?

Na alles wat we wisten van de strijd der Duitsers op alle fronten, van de bombardementen van de geallieerden die niet ophielden maar heviger werden, trokken wij de conclusie dat de bevrijding dichtbij moest zijn.

De bezetters zetten echter op eigen houtje hun werk voort, in de binnenvaarten lagen nog te veel schepen, die van nut konden zijn voor de Engelsen. In Maasbracht alleen al lagen 250 schepen in rust en afwachting. Het schip het huis en thuis van onze schippers, want deze mensen hoorden bij ons, hadden ons in die jaren goed geholpen met onderduikers, kolen en rookartikelen, ook financieel hadden zij ons bijgestaan. Nu werd het hun beurt om te lijden, de Duitsers brachten springstoffen aan en lieten aldus al die schepen zinken in het Julianakanaal. Het was een droevig gezicht, en van de gezonken schepen en van de treurig toeziende schippers, die alles verloren hadden. Wij herinneren ons maar al te goed het “Schipperskerkhof” te Maasbracht, in februari 1944. De schippers werden wel lievend bij ons aan de wal opgenomen en bij ons ingekwartierd, zij aten en sliepen met ons. Kwamen de bommen dan wij allen samen de cementen kelders in. De schippers baden en vloekten, dat is hun natuur, dat bracht hun werk op het water met zich mee, maar zij meenden het niet zo kwaad het waren maar loze uitingen van geweld, want hard moesten zij werken.

Bij mij waren de schippersfamilies W. van Hooft en Kees van Gils opgenomen, brave en vrome mensen, vol vertrouwen op moeder Gods en H. Antonius. Hun grootste zorg was het verlies van hun “huis”, hun brood en een werkeloze zoon die stuurman was.

Het verval van het Duitse rijk nam steeds grote vormen aan en de angst was wat gaan ze met ons doen, moeten we allemaal evacueren of zullen ze ons doodschietsen. Het was inmiddels mei en wij hadden al heel wat rozenhoedjes gebeden.

Het werd 6 juni 1944 de dag van de groet invasie in de haven van Cherbourg in Frankrijk.

Noot: Hierna geeft Pater Engelen een subtiele omschrijving van de “Blitzkrieg” van de geallieerden, aangezien dit vaker aan de orde is gekomen zullen we de draad van zijn verhalen weer oppakken bij de bevrijding van Zuid Limburg.

In het zuiden ging het goed, de geallieerden trokken snel op tot in Sittard en Nieuwstadt, maar daar bleven zij liggen en eerst wist niemand waarom. Het was te snel gegaan, geen toevoer noch hulp kon zo snel gezonden worden, zij moesten wachten en van daaruit maar op de voor hen liggende steden granaten afschieten.

Zo zaten wij in Maasbracht op de bevrijding te wachten, de bevrijders konden komen uit de richting Susteren maar ook van de Belgische kant via Maaseyck-Thorn naar Maasbracht. De granaten vlogen en sisten door de lucht, Engelse vliegers vlogen over naar bekende streken. Het was op een zondagmorgen toen de lucht speciaal opvallend vol vliegers zat, je kon horen zwaar beladen en ongelooflijke aantallen, er was dus iets speciaals op touw gezet. Maar wij wisten niet waar die talrijke manschappen naar toe moesten.

Ook bij de bevrijding van een stad vielen natuurlijk slachtoffers onder de bevolking, zo een dramaatje in Susteren waar een week voor de bevrijding een moeder gestorven was. De vader trok er op uit om te zien dat zijn vrouw begraven kon worden, het regende intussen van de granaten. Op weg naar huis werd de vader dodelijk getroffen.

Toen ik die bewuste zondagmorgen de Hoogmis beëindigd had kregen we te horen dat al die vliegers naar Arnhem waren gevlogen om daar parachutistenlandingen te maken met de opdracht de Rijnbrug intact te veroveren. Dat was op 17 september 1944: “De slag om Arnhem”. Dat

werd een fiasco door misrekening, mislukking of verraad. (Pater Engelen heeft ook hiervan een gedetailleerd verlag gemaakt).

September 1944 liep ten einde. De geallieerden lagen nog in Nieuwstadt en Susteren. De Duitsers zetten een nieuw offensief in, zij wilden terug naar Frankrijk en onder leiding van Generaal van Runstett begonnen zij aan het Ardennen-offensief. Ongelooflijk wat die Duitsers nog presteerden. Weer vielen er veel bommen, ook op bevrijd Sittard. Daar woonde mijn jongste broer die ook al van alles had meegemaakt en nu, na bevrijd te zijn, getroffen werd door een stuk bom en enkele uren later overleed, 25 jaar oud.

X. Evacuatie vanuit Maasbracht en Echt en de verschrikkelijke gebeurtenissen in de evacuatie-periode:

Pey-Echt-St.Joost en Roermond werden nu flink met granaten bekogeld door de geallieerden, deze plaatsen moesten bevrijd worden, ten koste van zware strijd want er waren nog vele Duitsers in de Echterbossen waar bommen bij te pas moesten komen om hen te verdrijven of tot overgave te dwingen. Hier telde de echte vuurlinie. Net op tijd kwam van de Duitse zijde het bevel om de mensen van Echt en Maasbracht te evacueren. Het zou daar tussen wel eens een hel kunnen worden. Tussen Susteren en Roosteren lag het "Niemandland", want vanuit Maaseyck was het Amerikaanse leger doorgedrongen, tussen de Maas en het Julianakanaal, tot aan de "Contelmolen" van Stevensweert.

Met wat schamele bezittingen vertrokken de mensen uit Echt en Maasbracht ter evacuatie, waarheen dat wisten de meeste ook niet, maar weg in ieder geval om het vuur en vlammenwerpers te vermijden.

Huis met inboedel moest achtergelaten worden, kon dus dienst doen voor de Duitsers als schuilplaats en meubelen als brandhout. De meeste mensen uit Maasbracht kozen Montfort, ik zelf met de schippers verhuisde naar St. Joost en pastoor vertrok met een boer en Lena naar Herkenbosch. Onderweg moesten we verschillende malen schuilen, ons dekken voor de vallende bommen en granaten, herhaaldelijk diende ik het H. Oliesel toe. Dr Engels kon de verwonden niet verwerken en als het ging stuurde hij de ernstige gevallen naar het ziekenhuis te Roermond. Wij leverden kritiek op het Engelse gesukkel, waarom braken zij niet door, waarom niet rechtstreeks via St. Joost naar Montfort? Maar wij wisten de oorzaak niet en moesten op onze bevrijding wachten met ongeduld en angst, meer dan 2 maanden lang onder hevig granaatvuur, want op Hingen en St. Joost werden heel wat granaten afgevuurd om de Duitsers op de loop te jagen. De boeren hadden het vee moeten achterlaten, dus met wat schamele bezittingen kwamen de geëvacueerden op St. Joost aan waar wij hartelijk en vriendelijk bij familie of kennissen werden opgenomen. De Duitsers hadden nu vrij spel in Maasbracht, stalen en vernielden en ontzagen de misgewaden niet, haalden de klokken uit de kerk en in de sacristie lag alles overrompeld. De Rector van St. Joost had het druk met al die vreemden maar hij hielp en zocht naar onderdak.

Van schuren en hokken werden woonplaatsen gemaakt, het achterste gedeelte van de kerk diende als de stal van Bethlehem, vol stro met mensen en kleine kinderen.. Rector de Bey zorgde voor de distributie van de melk, denkende vooral aan de moeders met babies. Wij hadden allemaal niet veel en bedelden om wat warme pap. Het was natuurlijk behelpen en geduldig op eten wachten, want bij vele families moest we om de beurt op dezelfde kachel ons potje koken. De kookvrouwen werden wel wat zenuwachtig en daarom op den duur wat lastig, in ieder geval kon men nooit van tevoren het uur van eten bepalen. Op St. Joost zetelde een hoofdkwartier van de Duitse commando, daar moest men een Ausweis halen om vrij op St. Joost te wonen en zich daar ophouden.

DER ORTSKOMMANDANT Datum: 22.11.1944

AUSWEIS Nr. 17

Inhaber dieses Ausweises:

Vorname <i>Johannes</i>	Name <i>Engelen</i>	Familienstand <i>ledig</i>
Geburtsdatum <i>19.1.1916</i>	Geburtsort <i>Tholen</i>	Beruf <i>Flurhelfer</i>
jetziger Wohnort <i>St. Jansl</i>	Strasse Nr. <i>Heerdstr. 28</i>	

ist berechtigt sich bis auf weiteres in *St. Jansl* aufzuhalten
Ohne schriftliche Genehmigung der zuständigen Ortskommandantur ist jedes Verlassen des Kommandantur-Bereichs verboten.

Dienstsiegel

IM AUFTRAGE DES BEREICHS-KOMMANDANTEN
i.v. Hink. Seld.
Dienststrafe

Bescheinigung:

Der Johannes-Hilbertus Engelen ist berechtigt bei seinem Bruder Heinrich Engelen in St. Jansl zu wohnen.

St. Jansl, den 8. 11. 1944

H. van Oudekerk

Toen Heerdstraat 28 fam. Tholen-Engelen is nu Heerdstraat 48

In november waren wij allen in het bezit van zo'n "Bescheinigung".

Wij zaten in ieder geval zeer dicht bij de bevrijding want het regende granaten op het kleine dorp met nu zoveel inwoners. Er vielen doden die men vlug in een kist ergens in de tuin begroef, want het kerkhof van Pey kon men niet meer bereiken, op weg zijn was te gevaarlijk.

In aller haast doopte ik in een huis op een tafel nog een schipperskindje, voordat het stierf, uit mijn familie. Het werd daarna maar gauw in de tuin begraven.

's Morgens bracht ik onze Lieve Heer naar de zieken, doch vaak lag ik met hem en de misdienaar tegen een muur om ons te beschermen tegen de vallende granaten. Op een Zondagmorgen, net voor de hoogmis, was het weer raak, want men bracht mij een gewonde jongen van 10 jaar in de sacristie, ik kon hem nog de H. Olie geven voordat hij naar betere oorden vertrok. (J.Vos uit Berkelaar)

De Hoogmis werd afgelast en ik stuurde alle mensen naar huis, zij zouden daar wel bidden, geloof me gerust.

Toen werd ik weer geroepen om mij door het granaatvuur heen naar Berkelaar te begeven met de H. Communie daar lag een man op sterven en had om mij gevraagd. Toon Vos uit Echt ging met me mee, want het was gevaarlijk.

In de namiddag was het rustig. Marie Meurs, de vrouw van schipper Verschuren, ging eens kijken hoe het er buiten voorstond. Besloot toen om een koe te gaan melken, want melk was hard nodig. Dit werd echter haar noodlot, want tijdens het melken werd zij getroffen door een granaat een scherp doorkliefde haar hoofd met de dood tot gevolg, zij liet man en drie kinderen achter.

Ik had trek in een sigaret, had van de schippers nog wat shag, maar de vloeitjes moest ik zelf maken van courantenpapier.

Op een kleine stal stonden een koe en een geit, er werd gemolken en boter gestoten, doch jammer dat niet alle mensen hiervan konden profiteren, er waren in die tijd ook mensen die hard en gierig waren. Vanzelf dat men stiekem iets probeerde te bemachtigen (eens flink langs het spek).

Vader was niet zo bang uitgevallen, hij zorgde voor moeder en kinderen die ook ergens in een schuilkelder zaten, hij haalde bij, kocht een schaap, schrok niet voor de granaten noch voor de dood, als het je tijd is krijgt hij je toch, zei hij maar. Bij de stroopstoker haalde hij potjes stroop, die ook dienden als suiker in de pap. Het zelf gegraven hol in de grond bleef voorlopig onze woonstee. Wij leefden in de schuilkelder die er toch wel behoorlijk uitzag. Naast de 30 mensen kwamen op de duur de muizen ook ons lot delen, wij merkten dat niet eens meer. Vanwege de granaten kon niet in het huis naar de W.C., dus dat werd behelpen met een emmer. Wij spanden met 2 personen een laken en daarachter ging het dan op de emmer. Was die vol dan was aan mij de vererende taak opgedragen om hem buiten in de sneeuw te ledigen.

Met een beetje droog brood moesten we in die dagen genoeg nemen, verder werd er veel gebeden vooral als de granaten vielen die zelfs op de schuilkelder terecht kwamen maar er niet doorheen gingen. Dan veegden wij het zand van onze schouders en baden door.. Dan pakte ik me weer op en gaf bij ons en in de bij ons naastgelegen kelder de Generale Absolutie, ook nog aan een paar Duitsers met het machinegeweer in hun hand. Want aan het lawaai te merken waren de Engelsen in aantocht.

Wij hadden geen tijd om ons te wassen of te scheren en van de Duitsers erfden wij de vlooiën, een Duitser bleef maar schieten, terwijl de andere Berlijner rustig mondharmonica zat te spelen. Intussen zaten de Engelsen al op het Hingen, dus vlak bij maar er vielen teveel granaten om eens te gaan kijken en de Tommies zaten boven ons in de lucht, klaar om de Duitsers in St. Joost te bomberderen.

Een brandend vliegtuig kwam omlaag doch de piloot had zich kunnen redden en in de bossen verborgen. Ik werd gewaarschuwd om op een boerderij bij een engelse piloot te komen, de St. Joostenaren konden hem niet verstaan. Toen hij mij zich in toog en boordje was hij niet meer

bang, hij wist dat hij nu in goede handen was. Hij heette John Arkle, een 19 jarige jongen uit Yorkshire, midden in Engeland van een nette protestantse familie. Ik heb die jongen zes dagen verzorgd toen wilde hij door de linie heen terug naar de engelsen wat onmogelijk was want van alle kanten waren wij nog omsingeld door de Duitsers. Hij heeft niet willen luisteren en hij waagde het om 's avond op Susteren aan te trekken. Daar werd hij gesignaleerd en pardoes doodgeschoten. Onze John was niet meer. Hij had een gouden ring die een Mej Lambermon uit Susteren heeft weten te bemachtigen en die ring kwam bij mij en via een engelse officier is die ring bij zijn ouders terechtgekomen. Met zijn ouders heb ik vaak geschreven. (Brieven zijn voorhanden). Zijn moeder schreef en meende echt: "Ik moest voor mijn werk met het V.C. kruis beloond worden (Victory Cross). Toen zij vernam dat ik na de oorlog direct naar Afrika zou gaan om daar zwarte mensen te helpen schreef zij om eerst duizendmaal na te denken !!!

De ouders van
vernoemde
Engelse piloot
John Arkle
te
Yorkshire

correspondentie met de moeder van John Arkel

Dear Mother Engelen,
Thank you so much for your helpful letter regarding our darling John. As you say he died for the better land as well so that we might live - but oh! the cruelty of it is so heart-breaking. Was he in uniform when he left you? Thank you so much for taking care of his unq. His father I gave it to him for his Coming of Age. Capt. Gargett is now in England & has received a letter from you, but there is a Capt. Edward Beay coming to see you & he could receive the unq. from you & let us have it on his next leave. John was Church of England & confirmed at his prep. School at Saltburn. As long as he is buried in consecrated ground I am sure God will receive him, even though not of your Creed. We have been told not to erect a cross, yet as in all probability he will be re-buried in an R.A.F.

cemetery later. This all seems so unnecessary but we can only wait. As long as you know his grave & have put a cross there that is all I ask, but make a plan of the place & let us have it in case you leave before we come over, & also tell your successor where it is, so that he can tell us. Your photograph was excellent & we were so happy to have it. I am so glad you are young, - you would give John a few days companionship for which we are so grateful. Try & come & see us before you leave for Africa, but think well before you take this journey. I feel so sorrowful for your parents. I think your English is excellent. I hope to send you a book of John's very soon. Please write soon & take care of my darling's grave.
Kindest regards
sincerely
John Arkle

human, - they are animals, with no kind thoughts. Over here the German prisoners are treated so well & they are fat, warm & happy, & I just hate the sight of them & would like to shoot every one.

I do hope some of your Priests will be rewarded with the V.C. I see this scheme is going to operate soon. |

My husband & I hope to cross the channel as soon as we are allowed, but I do not think it will be before May, so you must come to us & say John's ring & you

can then tell us all your news & you will see our horses. We are both quite well except for colds. The weather is so icy & I hate it. We have been in London for a holiday & it was lovely. All your news is so interesting to us & we do like your letters. We both send you peaceful Christmas wishes & hopes for a New Year without war. Au revoir John Angels & let me know if parcel arrives.

Kindest regards
 Maudie B. Arkle.

De Engelsen zaten op het Hingen, aan de andere kant rolden de tanks over de Rijksweg, kunstmatige nevels duisterden St. Joost, lichtkogels in de lucht en een hels lawaai in de lucht boven ons: zo moest de bevrijding van St. Joost bewerkt worden, geen andere manier om de moffen daar weg te krijgen.

St. Joosterweg richting St. Joost

De hel was losgebroken op St. Joost, bommen, granaten en vuur, de mitrailleurkogeltjes knetterden tegen de ingang der schuilkelders, ik meen dat het 's avonds 21 januari was. Een uur tevoren hadden alle bij ons zijnde Duitsers de biezen gekozen en door de bossen de loopmars naar Montfort begonnen. Het was doodstil in onze kelder en we hoorden duidelijk de inslagen van de mitrailleurkogels, wij waren bang en nieuwsgierig of dit soms het einde van de spanning en bezetting zou zijn. Om beurten baden wij voor en zochten alle litanieën op.

Toen werd met een lampje in onze kelder geschenen. Buiten wist men dat er mensen inzaten maar nog niet of het Duitsers of burgers waren. Ja, wij zaten erin, mannen, vrouwen en huilende

kinderen. Wij hielden ons stil, wisten niet of er Engelsen of Duitsers daarbuiten waren. Willem had zo'n voor gevoel dat het Engelsen waren en vroeg of ik iets in het Engels wilde zeggen. Na wat uit angst gearzeld te hebben vroeg ik in het Hollands wie er was. Geen antwoord. Toen had ik de moed om in het Engels de vraag te stellen: "Who is there?" en ik kreeg als antwoord: "Meneer kom eruit", Hollands van een Engelsman!!! Ik knoopte een witte zakdoek aan een stokje, teken van overgave en kroop op handen en voeten in een vuile toog en op klompen door het gat naar buiten. Om te voorkomen dat zij zich niet zouden vergissen riep ik: "Don't shoot, don't shoot we are all civilians here , no Germans".

Toen ik opkeek zag ik tot mijn verbazing 12 liggende soldaten met hun geweren op mij gericht. Ik bleef Engels spreken tot ik bij de kapitein kwam die recht voor me stond. Hij geloofde mij en gaf de soldaten verlof de schuilkelder te bezichtigen om zich te overtuigen. Alles klopte zoals ik verteld had. Onmiddellijk kregen we sigaretten en chocolade, terwijl een soldaat Lieske om een kusje vroeg, maar zij trok er niet aan en toen nam Söph haar moeder het maar dapper van vreugde voor haar op. Ondanks alle doorstane ellende moesten we ook nog lachen. **Bevrijd !!!!**

Intussen was het middernacht geworden, in het kapotgeschoten huis ging ik met de Engelsen thee zetten en mij een beetje scheren. De Luitenant ondervroeg mij naar de bossen en wegen door de bossen naar Duitsland en over het aantal Duitsers dat er vermoedelijk nog waren. In de kou en holte van de nacht werd alles klaargemaakt voor de strijd op Montfort om de moffen uit de bossen te schieten. De volgende morgen kwamen wij de Maasbrachtenaren en Echtenaren bijeen, want wij wilden naar huis wij waren bevrijd.. De granaten bleven echter nog op St. Joost vallen, nu van de andere kant door de weggelopen Duitsers, dus het bleef gevaarlijk op St. Joost, waar bij de bevrijding gevochten werd van man tegen man, in kelders en op de straat want sommige moffen wilden zich niet overgeven.

Het dorp St. Joost was niet meer te herkennen, straten, huizen en palen waren verdwenen. Ik bleef nog enkele dagen op St. Joost om als tolk de Engelsen te helpen; er was veel ravage en gewonden.

"Sankt Joost war schrecklich" getuigden de Duitse soldaten later zelf bij een of andere beschrijving zie citaat hier beneden uit een krantenartikel:

"Sankt Joost war Schrecklich"

Hier werd gevochten man tegen man tussen brandende huizen om ieder puinhoop en iedere meter grond, van kelder tot kelder met wisselend succes en dagenlang. Het was er een hel en er werd gevochten met mitrailleurs en handgranaten en zelfs met bajonetten. Vlammenwerpers dreven ons uit de kelders. Nu nog met ontzag in hun stem spreken zij over de Engelse tanks, die hun projectielen uitbrakend voor niets en niemand weken, maar ook over de dapperheid en doodsverachting van de Tommies. De overmacht was echter te groot. Voor enigen tijd is het dan weer stil, een stilte die ontzettend weegt om de dreiging die er is rondom. Een van hen wordt het zwijgen echter te machtig en begint weer:

"Ich war am Bahnhof (Maasbracht) und in Linne". Overal hetzelfde granaten en nog eens granaten. Ik heb op vele fronten en verschillende landen gevochten, maar zoals hier..... "nie seh ich meine Heimat wieder, ich weisz es.Plotseling klinkt er gestommel van laarzen op de trap , een officier verschijnt bij de ingang: "allen heraus". Haastig zoeken de Duitsers hun spulletjes bij elkaar en verdwijnen.

Opeens is het stil:

Aan de avond van de vierde dag. Opeens is het buiten volkomen stil. Dit is misschien nog verschrikkelijker dan het onafgebroken lawaai van de laatste dagen. Het is zo onwezenlijk, waarschijnlijk alleen een pauze voor een nog heviger aanval of misschien Weer een bombardement. Met ontzetting denken we aan deze mogelijkheid. Twee bombardementen zijn er

reeds geweest, toen schudden de wanden, de kelder was veel stof en iedereen meende, dat zijn einde gekomen was, er moeten vele doden zijn. Het blijft echter stil dien avond en dien nacht, een enkele keer is slechts het ratelen van een tank hoorbaar, het schieten is nu meer verwijderd. Langzaam tergend kruipen de uren nu voort. Het wordt weer morgen. Opeens klinken er voetstappen op de kamers boven ons, er gaan deuren open, er komt iemand de trap af.

Eerste zien we de loop van een geweer dan verschijnt er een soldaat. Maar het is geen Duitser, het moet dus een Engelsman zijn. Ongelovig en met stomme verwondering zien we hem aan. De soldaat blijkbaar de situatie begrijpend, laat zijn geweer zakken. Een brede glimlach gaat over zijn gezicht: met een gevaar zegt hij: 'The war is over.....for you' Er springt iets los in ons en sommige vrouwen beginnen te huilen. Met een vol gemoed gaan we naar boven, een grote dankbaarheid welt in ons op. Als we na vijf dagen bovenkomen bevangt ons ontzetting, het is alles een ruïne De weg is helemaal versperd, geen huis schijnt nog heel te zijn, sommigen zijn zelfs helemaal weg. Overal komen mensen te voorschijn, zwijgend drukken zij elkaar d hand. Velen zullen echter niet meer verschijnen.

Zoo heeft ook Midden-Limburg waar eenvoudige arbeidzame mensen wonen, grote offers gebracht. Veel werd intussen reeds hersteld talrijke noodwoningen werden er gebouwd, maar veel is er echter dat niet uitgewist kan worden. In Montfort is een massagraf, op verschillende kerkhoven ligt een graf met een kruis. Een geslagen volk maar geen wanhopig volk. Trouw aan de plicht en trouw aan God. Het leven gaat door."

In de nog bezette gebieden worden de jongens opgeroepen om voor de Duitsers loopgraven te maken of te werken. Ook in Roermond gebeurde dat nog de laatste dagen maar daar hadden de moffen tegenstand, weigeraars.. 13 Roermondenaren moesten die weigering duur betalen, zij werden meegenomen tot in de bossen van Elmt en daar pardoos in een kuil doodgeschoten. De beul was Ulrich Mattheus, een S.S.er uit Hannover.

Het winterde nog volop in januari 1945 toen Roermond en andere plaatsen moesten evacueren, ook vader Bisschop.

Amerikaanse soldaten veegden de sneeuw weg om hun dode makkers te vinden. Bij een der doden werd een brief gevonden, een gedicht van een heiden Amerikaan die bij het uitbreken van de hel, God had weten te vinden.(zie bijlage)

Vervolg Oorlogsverschrikkingen te Montfort:

In de verte dreunde en bulderde het van de naderende bevrijders. De Duitsers wisten geen raad en joegen de mensen weg uit hun huizen en plaatsen. Granaten explodeerden, bommen hoorde men vallen, mensen op weg naar Friesland, treinen werden onder weg tussen genomen, terwijl in Montfort, nabij St. Joost, nog heel wat moffen zich ophielden en aan geen overgave dachten. Er moest dus wel gebombardeerd worden ten koste van vale burgers uit Montfort en omliggende plaatsen. Ook in Montfort werd het een brandende hel. Met vlammenwerpers, vliegtuigen in de lucht, granaten op het dorp , volgden de Engelsen door de bossen de weg naar Montfort. In de kelders zaten duizenden doodsbange mensen, huizen daverden en dreunden en muren vielen om en dood waren de kelderbewoners

Op 25 januari 1945 trok Generaal Dempsey het oude historische dorp Montfort binnen.

Het dorp was veroverd en uit de achtergebleven keukenwagens kregen de mensen terug de door de Duitsers gestolen levensmiddelen, alsmede veel munitie viel in de handen van de Engelsen.Eerder , op 22 oktober 1944 waren er bommen op Montfort terecht gekomen, waarbij 7 mensen het leven hebben gelaten. Normaal telde het dorp 1700 inwoners, maar nu met de geëvacueerden was dat aantal gegroeid tot 5000

Van 20 tot 24 januari 1945 heeft er in Montfort een hels vuur gebrand dat nodig was om de Duitsers tot capitulatie te dwingen. Minstens bleven er toen 185 doden, waarvan 70 uit Montfort zelf. De gehele familie Wevers uit Maasbracht bleef dood in een kelder, Konings met 2 zonen uit

Echt en ga zo maar door. Waarom moest Montfort zo zwaar gebombardeerd worden? Misschien waren de Engelsen verkeerd ingelicht omtrent het aantal S.S. troepen aldaar? Misschien moest dit een voorbereiding zijn voor de aanval van het 2^e engelse leger van Gen. Dempsey op de driehoek ten Zuiden en Westen van de Roer?

Dit kan ik er van zeggen: Montfort heeft de bevrijding duur en zuur moeten betalen, maar ook Montfort zal vergeven en zal verrijzen, zowel dorp, kerk en mensen.

XI. Eerste periode na de oorlog en de wederopbouw:

Alweer begon voor ons, na onze bevrijding een evacuatie, maar nu terug naar huis, naar Echt of Maasbracht.. Thuis vonden we de huizen kapot, geen meubels en vreemde spullen door de Duitsers en Amerikanen van het ene huis naar het andere gebracht. Het kon haast niet de eigenaar van de spullen te vinden . Onze mensen hebben toen ook gestolen, maar ook hebben velen zich eigendommen aangeworven te goeder trouw. Ik was bij mijn ouders thuis toen op zekere dag de pastoor met Lena bij ons aankwam, terug uit Herkenbosch. “Wij zijn moe” zei hij, “Lena en ik gaan eerst een tijdje naar huis (Oirsbeek), ga jij maar alvast terug naar Maasbracht en zie maar wat er te doen valt.

Met behulp van enkele dappere jongens werd een huis opgeknapt voor de kapelaan, want je vond er geen huis meer met dak en ruiten. Snel werd er gewerkt, de huizen en kerk bekeken, wat mensen gezien en ik wist meteen dat me een zwaar karwei te wachten stond, want de pastoor verwachtte ik zo gauw nog niet terug. Waar zaten de parochianen, waar zaten de zieken of gewonden? Waar zouden we de mis kunnen lezen? Dat waren allemaal zaken waar overleg en organisatie voor nodig was. Er moest een comité worden opgericht, ik had de hulp van onderwijzers nodig. Deze hebben mij op een reuze manier mee uit de narigheid en moeilijkheden geholpen,, ik noem hier vooral meester Maessen en Linssen, aan hun hulp en tact heb ik veel te danken gehad om weer gauw in Maasbracht op dreef te komen.De enigste danszaal in Maasbracht werd voor een paar cent gehuurd om als noodkerk dienst te gaan doen, voortaan heette het: “In de kerk bij Sentjes in de zaal”

In een schoollokaal werd bergruimte gemaakt om de goederen op te stapelen die wij van het Rode Kruis ontvingen, als eerste hulp voor de getroffen en. Die actie kreeg de naam “HARK” (hulp actie rode kruis) en wij werden betiteld, ten onrechte vaak, als harkmensen. De mensen konden komen uitzoeken wat zij nodig hadden, kleren, schoenen en ondergoed, winterjassen en noem maar op. De meeste gezinnen zaten in de grootste nood en vooral de gezinnen met meerdere kinderen er was immers aan alles tekort. Wij werden wel vaak bedrogen door mensen die er profijt uit wilden slaan, ook begingen wij fouten door te denken dat bepaalde personen niets verloren hadden en hun dus met een beetje of woordjes wegstuurden, maar daar kreeg je dan wel kritiek op, ook al was je pastoor of kapelaan en al meende je het goed. Natuurlijk vind ik het verkeerd als een medewerkster van de Hark zegt: “Jullie hebben niets nodig”, want iedereen had wat nodig en bovendien kon je dat zo maar niet weten. Hier en daar waar het nodig was werden ook gelden verdeeld, van het Rode Kruis of van particulieren ontvangen

De Harkmensen deden hun best en ik ging op ziekenbezoek, ik ging de oorlogsslachtoffers bezoeken, de een getroffen door een granaat, de ander met een afgeschoten been, weer een ander die beide voeten had moeten achterlaten in Montfort. Het werden stakkers die leden en graag hadden willen zien dat de herder, de pastoor, er zou zijn, zij beklagden zich daarover alhoewel ze het fijn vonden dat ik in ieder geval er was en hen kwam bezoeken en troosten. Een der slachtoffers weigerde pertinent te biechten of te communiceren voordat de pastoor er was, misschien omdat de pastoor nog niet naar Maasbracht was teruggekomen.In het bijbehorende

Maasbracht-Beek stonden de mensen ook op mij te wachten, hun herder, rector Hendriks, kon niet komen omdat hij als slachtoffer in een Duits concentratiekamp was achtergebleven. Toch wilden de mensen een priester in hun midden hebben met wie ze konden praten over verlies en leed.

Eerder heb ik reeds gesproken over de Nederlandse binnenlandse strijdkrachten, een ondergrondse organisatie die na de bevrijding de geallieerden moesten bijstaan ook tevens om met de N.S.B.'ers af te rekenen. Na de bevrijding kreeg de groep de naam van: "Oud-Illegale-Strijders" afgekort: G.O.I.W. (Gemeenschap Oud Illegale Werkers)

Enkele leden zijn mij nog bekend en die kan ik wel vermelden: Walter, commies uit Stevensweert, Pierre Bovendeert, Jos Coonen, Jan Puts, de gebr.v.d. Heyden en ik zelf als geestelijk adviseur (J. Engelen s.m.a.)

Onder de Engelse bezetting moest men van hen verlof hebben om na sluitingsuur buiten te komen of andere plaatsen te bezoeken het waren de z.g. Engelse Ausweizen. Deze werden uitgegeven door het Engels hoofdkwartier te Maasbracht.

Die Engelse Ausweis was: "Authorisation to circulate for Duties" (recht om voor je plicht op stap te zijn)

Vaak kwam ik op hun hoofdkwartier daar ik me goed met hun verstaanbaar kon maken en zij mij totaal vertrouwden. Hun kantoor in Maasbracht werd genoemd: "Security Office", ook gaf ik daar mijn nodige inlichtingen omtrent personen en toestanden. Men moest nog voorzichtig zijn voor Duitsers en spionnen en voor eigen mensen die stiekem met de Duitsers hadden geheuld. Voor de Amerikaanse en Engelse katholieken hield ik een aparte kerkdienst, in de kerk bij Sentjes in de zaal. Zij bewonderden die kleine pater met zijn Engelse oorlogspreek. Zo iets echts voor soldaten, voor hen die zo ver van huis waren en dagelijks, met hetgeen hen nog te wachten stond, de dood voor ogen. Zij begrepen mij en wilden zelfs dat ik met hun optrok, Duitsland in, ook al hadden zij hun eigen aalmoezeniers. Van hieruit gingen zij op patrouille, met jeeps en speurhonden.

In Echt was het militair gezag gevestigd, nou die recherche daar was mij wel bekend, zo kreeg ik soms de vereiste vergunningen voor dit of dat.

Voor de invasie werd veel gesproken over: "Bijltjesdag", gelukkig hebben wij daar van afgezien en de schuldigen zachtmoedig behandeld, door de vrouwen b.v. het haar van hun hoofd te scheren, door anderen tijdelijk in hechtenis te nemen of te wel de politiek delikwenten in een kamp (meestal leeg klooster) vast te houden, zonder hen te mishandelen maar als mensen naar loon te behandelen. De bioscoop van Voncken in Echt was tot gevangenis ingericht, er zat een zekere man in hechtenis die om mij gevraagd had. De recherche gaf mij het bewijs van toestemming om bij die heer: "Höppener" toegelaten te worden, een ex-N.S.B'er.

Ik ben bij hem geweest en hem het verkeerde doen inzien, hij had spijt en met de gedachte in mijn hoofd: "Wier zonden gij zult vergeven, die zijn ze vergeven", heb ik naar ik toen hoopte, die bekeerling van toen verlaten.

Ik werkte door in Maasbracht, doch kon die plaats vanwege mijn functie als kapelaan niet verlaten, ook voelde ik er niets voor om onnodig op Duitse mijnen te trappen. De Engelsen vertrokken en een Majoor hield een speech als dank aan het volk van Maasbracht.

Bewijs van Politieke betrouwbaarheid, ook een ding dat men gedurende de Engelse bezetting nodig had; en ook na de oorlog van voorzien moest zijn indien men naar een of ander buitenland wilde.

Deze bewijzen, getuigschriften kunt u in dit boek vinden, zowel van het gemeentehuis van Maasbracht als de Security Service te Scheveningen. Dus voor zover bekend was de heer J.H.

Engelen s.m.a. politiek betrouwbaar en mochten hem derhalve allerlei faciliteiten gegeven worden.

De grens tussen Nederland en Duitsland, waar inmiddels de geallieerden opereerden en de baas speelden, werd door Nederlandse en Engelse soldaten bewaakt. Ik wilde graag zo spoedig mogelijk eens een kijkje gaan nemen in Duitsland en moest daar een truc voor verzinnen. Het was een kleine maar toch nog gevaarlijke truc.

Ik begaf me naar de mij bekende personen van de recherche in Echt en legde hen mijn plannen uit. Zij vonden de oplossing door mij een Hollands uniform van de Nederlandse strijdkrachten te bezorgen, de tekens erop van 2^e luitenant, geldige papieren en natuurlijk een lastgeving (order) om de Nederlandse soldaten te bezoeken. Tevens voorzagen zij mij van het militaire Paybook, absoluut noodzakelijk voor iedere militair in dienst. Ik was dus in het bezit van alle geldige papieren om de Duitse grens te overschrijden (ofschoon zij vals waren voor mij.)

Waarom wilde ik eigenlijk zo gauw Duitsland zien?

1^e Om mijn familie in Duitsland, van Hollandse oorsprong, te bezoeken en

2^e Wat daar recht of krom stond.

Een inwoner van Maasbracht bracht mij, de zogenaamde luitenant, tot aan de grens. De vereiste papieren werden mij gevraagd, ik bezat ze en dus mocht ik door, en nog wel met een Engelse wagen werd ik naar M.Gladbach gebracht. Het was daar een verschrikking, zodat ik de mij bekende wegen niet meer terugvond, wel wist ik natuurlijk nog de richting naar mijn families. Die stonden verbaasd hoe ik dat had gedurfd. Hun zonen waren nog niet terug maar zij wisten dat zij nog in leven waren en deze zijn later ook behouden teruggekeerd. Een neefje was gesneuveld in Rusland en een ander neefje had in Rusland een been verloren. Met een Nederlandse militair ben ik liftend teruggekeerd naar Holland, na dit staaltje van overmoed en onvoorzichtigheid. Ik ben er maar een dag geweest, overnachten durfde ik niet omdat de Engelsen Berlijn en de kampen kwamen bombarderen, vlammen stegen op uit de straten terwijl de geallieerden met de Russen de mars naar Berlijn voortzetten. Hitler moest men te pakken zien te krijgen en bovendien een onvoorwaardelijke overgave van heel Duitsland, daar ging het om, wij waren vrij, heel Nederland genoot van de vrijheid en was reeds begonnen aan de wederopbouw, dit was na de 5^e mei 1945, maar vele Nederlanders en andere mensen in de Duitse concentratiekampen en moesten bevrijd worden voor dat zij door honger of mishandeling de dood zouden vinden. Er moest nog veel en hard gewerkt worden om Duitsland onder de knie te krijgen, uiteindelijk is dat gelukt. De grote vraag was: "Waar zou de Führer zitten?"

Als bijlage een aantal gebeurtenissen die Jan Engelen s.m.a. in zijn oorlogsbundel heeft opgenomen

1. De val van het Duitse Rijk

Na de 5^e mei zag het in Nederland als volgt uit:

1. Bezetting door het geallieerde leger.
2. Steun voor orde van de Binnenlandse strijdkrachten o.l.v. Prins Bernhard
3. Een M.P. macht en Security Service
4. De hulp van regeren en orde herstellen door de Oud Illegale Werkers.

Alles moest weer normaal gaan draaien, huizen moesten weer bewoonbaar worden, en de scholen moesten weer op gang worden gebracht En verder bleef de opgerichte "Hark" de mensen voorlopig nog helpen.

Vele berichten uit Duitsland kwamen door, maar men wist niet wat te geloven en hoopte alleen maar op een spoedige totale verovering van het 3^e Rijk. De dood van Hitler en de val van dit

groots opgezette Rijk zou dan ook weldra volgen. De geallieerden samen met de Russen naderden Berlijn. Van alle kanten zijn de Duitsers omsingeld. Gevangenen in de kampen zitten op de bevrijding te wachten. Stalin Eisenhower en Churchill zullen spoedig hun doel bereikt hebben, bommen blijven neerstorten op de gevaarlijke plaatsen. De geallieerden trekken vooruit en de Duitsers lopen weg en vernielen alles wat in hun bereik komt.

Maar op 10 mei 1945 was Berlijn gevallen en onvoorwaardelijke overgave wordt getekend en de landen Amerika-Engeland-Frankrijk en Rusland verdeelden het nieuw veroverde land, het land waar vooral Rusland allang had zitten te speculeren.

Laten wij niet vergeten dat de Rus slimmer is dan de mof, het communisme erger is dan het nazisme en:

Na verloop van tijd de Rus verder wil naar het westen.

Duitsland werd in zone's verdeeld: hier wonen en regeren de Engelsen, daar de Amerikanen, ergens anders in hetzelfde lande de Fransen en de Russen.

Het Duitse volk had de oorlog verloren, hun kinderen, hun illusies, hun geld hun huis en tuin. Al dit bracht vele Duitsers tot wanhoopsdaden zoals zelfmoorden, vooral toen zij vernamen dat hun held Hitler, die hun naar de grote overwinning zou brengen, zelfmoord had gepleegd.

De Amerikanen waren niet min met het Duitse volk of met de Duitse leiders en beulen. Allen werden gedwongen te komen zien wat: "Das Herrenvolk gemacht hatte". Het Duitse volk moest zich komen overtuigen en zelf komen kijken naar de skeletten en doden die als beenderen door elkaar in de massagraven lagen.

"Wir haben es nicht gewusst" was hun stille zucht. Zij hebben het geweten, zij hebben de vlammen en rook zien opstijgen, zij hebben gezwegen en niets daar tegen gedaan, steeds hadden zij nog tot het einde toe, hun Führer hun volste vertrouwen geschonken en zijn misdaden niet in acht geslagen. "Wie haben es nicht gewusst" zal later bij de processen blijken niets anders dan leugens te zijn. De wereld ademde en leefde, Duitsland en de Führer waren dood en de gevolgen ging het Duitse volk< naast de beulen der nazi's, nu tegemoet.

Het lijk van Eva von Braun is door de Amerikanen gevonden maar het lijk van Hitler werd niet gevonden.

De Russen beweren het lijk van Hitler gevonden te hebben. Hij had een foto van zijn moeder bij zich.

Na de dood heeft de chauffeur het lijk van Hitler verbrand, op bevel van Hitler?

Zeer waarschijnlijk hebben de Russen alleen de verkoolde resten van Hitlers lichaam meegenomen.

2. De Verschrikkelijk gebeurtenissen in de concentratiekampen:

Wij het boek van Hitler: "Mein Kampf" gelezen heeft, kan er makkelijk uithalen wat deze beestmens heeft bezielde: Doden, veroveren, onmenselijkheid, geen pardon noch genade voor de evenmens, of die mens in Polen of in Holland woonde, of hij Christen of Jood was.

Den evennaaste moet men beminnen en niemand heeft het recht zich zelf het uitmoorden van anderen toe te eigenen. Zulk een dictator en sadist mag nooit meer in de wereld op de planken verschijnen, zulk een beest mag nooit meer, waar ook, regeren.

Ieder fatsoenlijk denkend mens heeft voldoende ondervonden en is tot ware kennis van zaken des levens gekomen, iedereen zal ook het "Onze Vader" moeten blijven handhaven en dagelijks ook voor de vijand de woorden blijven herhalen: "Vergeef ons onze schuld, zoals ook wij aan anderen hun schuld vergeven". Ook het Duitse volk, ofschoon medeschuldig, moeten wij vergeving schenken, niet omdat zij het niet geweten hebben, maar om te laten zien dat er gelukkig nog andere mensen zijn.

"Wir haben es nicht gewusst" is van geen enkele waarde, maar wij moeten wel voorkomen dat ergens ter wereld zoets nog ooit kan en zal gebeuren. Bovendien "vergeven" is niet hetzelfde als "vergeten"

Wij weten wat zij “ het Nazi-Herrenvolk” ons heeft aangedaan en als geheel is het Duitse volk medeplichtig en verantwoordelijk voor al die begane misdaden. Individueel zal ik niemand van onrecht betitelen, maar “het volk” wist het en had dit moeten voorkomen.

Met de val van Berlijn kwamen de concentratiekampen aan de beurt, duizenden gevangenen waren reeds gestorven van de honger, uitputting, ziektes en ongeoorloofde experimenten. Duizenden echter gingen nu ook de vrijheid tegemoet, maar de laffe Duitsers schoten eerst nog vele gevangenen neer, vooral zij die probeerden te vluchten, nadat de beulen het kamp in brand gestoken hadden.

“Wir haben es nicht gewusst” hoe ongerijmd klinkt dit in onze oren, want wij wisten het, wij die de rookwolken en de vlammen van de kampen niet gezien hadden, het Duitse volk kon dat zien, leefde immers in de buurt van de kampen uit wiens hoge torens rook naar boven steeg. Willen zij ons soms wijs maken dat zij niet wisten wat jaren geleden met hun joden gebeurd was ?

In het begin heb ik de woorden van Mr. Smits aangehaald die zo'n kamp vergeleek met het vagevuur. Beter kan men zeggen, nu men alles weet, het was de hel, de hel van Dachau, de hel van Buchenwald, de hel van Bergen-Belsen. De kampen bestonden uit lange rijen van huisjes, met diverse cellen waar samengedrukte gevangenen moesten vertoeven, rondom het kamp was geëlektrificeerde prikkeldraad, hier en daar een hoge uitkijktoren om te schieten zodra in wanhoop verkerende boetelingen de wijk wilden nemen.

In de kampen trof je naast de meest geleerde mensen ook gewone boertjes aan, die door de N.S.B. aan de Duitsers waren overgeleverd als staatsvijandelijk.

Vele priesters stierven er voor waarheid, geloof en menslievendheid. Mensen uit alle landen rassen en standen. Het verraad in de bezette gebieden heeft velen daarheen gevoerd, de verraders hebben dan ook veel op hun geweten, zij werden na de bevrijding gearresteerd, doch niet allen. Sommige beulen en verraders hebben nog kans gezien te ontkomen en te vluchten naar andere oorden maar eenmaal zullen ook zij aan de beurt komen.

Verraad dat kostte het leven aan Zr. Edith Steyn, door verraad kwam burgemeester Meuwissen in een kamp, onderwijzer J. Geurts voor een tijdje in Vught, kapelaan Goossens uit Echt door verraad gemarteld en gestorven in het kamp Bergen-Belsen, ga zo maar door en luistert naar de verhalen der ex-getuigen die gelukkig het kamp hebben kunnen verlaten door de bevrijding van de Amerikanen.

De namen der kampen, steden waarvan wij eerder nog nooit gehoord hadden, klinken nog steeds in onze Hollandse oren. Om maar enkele van de velen op te noemen: Buchenwald, Bergen-Belsen, Dachau, Theresianstadt, Auswitz, Westerboerk en Gleiwitz. Wat zich in die kampen heeft afgespeeld kunt u in even zovele oorlogsboeken lezen en geloof maar het is er allemaal zo gebeurd. In die kampen vonden ongelooflijke martelingen plaats, zieken en ouden van dagen werden direct naar de hoogovens verwezen. Anderen die door uitputting en stokslagen niet meer konden werken waren ook ten dode opgeschreven en verdwenen in de gasovens. Uit de hoge torens steeg de rook en de vlammen omhoog, wat natuurlijk in de verte aanschouwd kon worden door de mensen in de omliggende dorpen. Toch durven die mensen, na de bevrijding, bij ondervragingen nog te zeggen: “Wir haben es nicht gewusst”

Spiernaakt moesten de gevangenen in de sneeuw urenlang op áppel staan, zij werden uitgekafferd en de sokzweepen striemden over hun bibberende en blote lijven. Het z.g. echte ras, das Herrenvolk, wilde op deze manier de wereld verbeteren. De beulen en kampleiders gingen hun gang niet op basis van “Befehl ist Befehl”, want op eigen houtje werden mensen mishandeld, getergd en doodgeschoten. Mensen met verstand, zoals b.v. artsen, deinsden niet terug om experimenten met onmenselijke, ondraaglijke pijnen op de arme stumpers toe te passen. Ter wille van de Duitse wetenschap werden allerlei proeven uitgevoerd, Vrouwen vooral dienden als

proefkonijnen, met ongesteerd materiaal ging de Duitse dr. Lukas te werk, medisch noch moreel verantwoord. Mannen werden van hun vrouwen gescheiden, zoon moest zijn vader vasthouden als deze gefusilleerd werd, joden werden zonder verdoving de gouden tanden uit de mond getrokken, en op de meest gevoelig plaatsen werden de vrouwen geslagen, ondraaglijke pijn en leed dat door buitenstaanders niet te begrijpen is.

De joden kregen soms dagen geen eten, terwijl op de uitgemergelde lichamen de stokslagen striemen niet te tellen waren. Joden werden eerst gekastijd en bespot, neergeslagen als brutale honden om dan eindelijk verlost te worden door vergassing in de ovens.

Zolang er kolen waren branden de ovens en de overige lijken bleven liggen waar ze lagen, totdat later, na de bevrijding, diezelfde nazibeulen de blote lijken zelf moesten begraven.

Gekerm van lijdende kinderen, stervende schreeuwende stumpers, allen verlangden om verlossing door de dood.

Doch sterven is moeilijk voor een ziek, hongerig, onschuldig uitgeteerd mens.

Een concentratiekamp was gelijk een hel en niet vergelijkbaar met een vagevuur.

3. Kort overzicht van de concentratiekampen en de gruwelijkheden:

Citaat JH Engelen s.m.a.: In het kort wil ik nog terugkomen op verschillende concentratiekampen en wat ik daarover gelezen heb en u nu wil verklappen .

Bergen-Belsen:

In dit kamp werden 60.000 mensen afgeslacht of vergast. In de winter van 1939 stierven velen door etterige, besmettelijke en in het kamp opgelopen ziektes. In het kamp lagen de doden en stervenden door elkaar, dat kon de moffen niks schelen. Bergen-Belsen was de hel van **Himmler**, en de duivel ervan was de **arts Dr. Jos Kramer**. Dit kamp werd door het 2^e Britse leger op 15 april 1945 bevrijd, duizenden gevangenen konden deze bevrijding begroeten en later getuigen.

Buchenwald:

Men schat het aantal afgeslachtten en vergastten in dit kamp op 50.000 mensen waaronder veel priesters. In de winter van 1939 stierven te Buchenwald, schrikt niet, 900 mensen per dag. Een wolk van stinkende zwarte rook steeg uit de torens der ovens omhoog. Beulen en kampbewoners moeten dit met eigen ogen gezien hebben, daar zijn de armste der meest misdeelde stumpers gestorven voor God en vaderland.

Blij met de bevrijding gingen toch nog velen ten onder ten gevolge van ziektes en uitputting. Door het 3^e Amerikaanse leger werden op 13 april 1945 nog zo'n 20.000 gevangenen bevrijd.

Dachau:

Dit kamp werd op 30 april 1945 bevrijd door het Amerikaanse leger, dat er gelukkig nog 32.000 levenden aantrof en nog helpen kon. Ondanks het feit dat de S.S. in angst en paniek en uit wraak en razernij bij de bevrijding nog honderden van deze ongelukkige doodschoot. Wat een tuig!

In de laatste drie maanden stierven er ruim 9000 en in de winter ook al 4000. Toen de bevrijders naderden werden nog 4000 slavenarbeiders levend verbrand. Op alle plekken in het kamp lagen de plekken en sporen der gruwelijkheden van een niet te omschrijven onmenselijkheid.

Telt u de doden eens bij elkaar, nog vele lijken lagen naakt op de diverse plaatsen. De Amerikanen dwongen de beulen en hun handlangers zelf de lijken op vrachtwagens te laden en hen gaan te begraven. Het waren vrachtwagens vol uitgemergelde lichamen.

Auschwitz:

Deze plaats droeg de naam: “Het station van de dood”. Meer dan 4 miljoen mensen hebben er gevangen gezeten, waaronder veel joden, duizenden zijn er in de grootste armoe van honger, slagen en mishandelingen bezweken.

Men spreekt zelfs van veel meer geïnterneerden en van ongeveer bij de 6 miljoen vergasten.

De Polen hebben dit kamp bevrijd en de nazi beul “Höss” werd zonder pardon opgehangen terwijl de kamparts Kremers ook berechtigd werd. De muren der ovens waren zwart van de rook der verbrande lijken, der gemartelde joden.

4. Overzicht Limburgse Priesters die in de concentratiekampen om het leven zijn gekomen:

Citaat J.H. Engelen s.m.a.: “Met de intellectuelen der leken, met de joden en ook het arme boertje uit Drente zaten in de oorlogsjaren ook heel wat priesters, uit alle landen in de Duitse kampen gevangen. Zij waren zeker geen politieke vijanden van de bezetter. Dat waren mensen die omwille van hun plicht en rechtvaardigheid, ter wille van godsdienst en menslievendheid meestal door verraders daar terecht waren gekomen. Alle in die kampen gevangen Hollandse priesters zijn mij nog niet bekend, alleen bezit ik en lijst van de Limburgse priesters die in een dier vernietigingskampen omgekomen zijn of op weg daarheen door de Duitsers doodgeschoten zijn. Zij gaven hun leven voor hun vrienden in 1940-1945.

1. **J.v.Oppen, pastoor-Deken van Venlo:** Op voorschrift van Aartsbisschop de Jong moest in alle kerken gesproken worden over de film en over de slechte of afgekeurde films. De Deken deed zijn plicht, moest voor de S.S. verschijnen te Maastricht en is overleden, na lijden, in het door gang kamp te Vught (N.Br.)
2. **J. Moonen, de kleine doch grote secretaris van het bisdom Roermond:** alom bekend om zijn goedheid en hulpvaardigheid. Secretaris Moonen was de doorstuwende kracht om lijdende mensen te helpen, te raden en om de illegale richting leiding gevend te steunen. Bij hem kon je terecht voor bonnen, voor geld, voor onderduikplaatsen. Hij was als een man door God gezonden voor allen die, moreel geestelijk of politiek in lijden zaten en geen uitweg meer wisten. Brieven, zelfs uit het buitenland, alleen met het adres: “Secretaris Moonen Holland, kwamen aan op het juiste adres te Roermond. Voor de Duitsers heette hij staatsgevaarlijk! Hij werd gearresteerd op 10 augustus 1944 en is gestorven in het kamp Bergen-Belsen op 2 april 1945.
3. **H. Vullings, was pastoor te Grubbenvorst:** en droeg ook zorg voor zijn jongens en andere mensen (joden). Hij werd op 1 mei 1944 gearresteerd en stierf op 9 april 1945 te Bergen-Belsen.
4. **P. Windhausen, pastoor te Steyl:** die het daar ook moeilijk kreeg met de S.S.. Hij werd gevangen genomen op 11 februari 1945 en stierf na veel lijden in het kamp Buchenwald op 28 maart 1945.
5. **J. Hendriks, rector te Maasbracht-Beek:** een vroom man die zelfs geen onderduikers durfde te herbergen, geen verzet pleegde maar gewoonweg onder de evacuatie te Montfort werd gevangen genomen op 17 december 1944, vervoerd naar het kamp Buchenwald en daar omgekomen door Amerikaanse bommen.

6. **Hermkens, kapelaan te Montfort:** die werd wel door de Duitsers gezocht en samen met rector Hendriks naar Buchenwald getransporteerd en het heeft het leven ook aldaar verloren door het Engels bombardement. Beiden werden van veel leed bespaard, de plotselinge dood was voor hen de hemel.
7. **V. Ramakers:** zorgde goed voor de onderduikers, werd daarom gearresteerd bij de mijn en ter plaatse doodgeschoten, Heerlen 18 augustus 1944.
8. **A. Sars, een bekend hardwerkende Kapelaan te Roermond:** waar andere geestelijken aanwijzingen konden krijgen voor het werk der noden. Gearresteerd 17 december 1944 en gestorven te Buchenwald 18 februari 1945.
9. **J. Berix, kapelaan te Heerlen:** gearresteerd op 21 juni 1944 en uitgeput gestorven in het kamp te Bergen Belsen op 13 maart 1945.
10. **E. de Boorn: rector van het meisjesinternaat te Posterholt:** gevangengenomen op 29 oktober 1944 en zou naar een der kampen worden vervoerd maar werd in Effelt (Dld) al doodgeschoten.
11. **E. Goossens kapelaan te Echt:** Over wie men niet genoeg kan vertellen wat betreft zijn leven en werk voor iedereen. Persoonlijk heb ik hem heel goed en jaren gekend: een heilige vrome man, die in minder goede gezondheid, zijn totale energie heeft ingezet voor parochianen, zieken, onderduikers en vreemde piloten. Een man van houvast en principes, een man die gestorven is voor de waarheid en de heilboodschap. Door verraad werd hij te Nunhem, waar hij zelf had moeten onderduiken, gevonden door de S.S. op 29 juni 1944 en eerst naar het witte huis (SS) te Maastricht gebracht ter ondervraging naar zijn handelen en zijn medewerkers. Ook daar, onder de grootste en de gruwelijkste martelingen, heeft hij geen naam der helpers genoemd, hij verklaarde dat hij als priester zijn plicht gedaan had, waar de S.S. natuurlijk geen genoeg mee nam en hem schopten en stompten tot het bloed hem in de schoenen stond. Een gevangenenbewaarder uit Maastricht heeft ons een kopie nagelaten wat iedere echtenaar dient te lezen en te weten om voor die held te bidden. In het kamp Bergen Belsen is hij terecht gekomen en, ik kan me indenken, van uitputting, ziekte en ellende gestorven in maart 1945.
12. **J. Naus, kapelaan te Venlo:** waar hij bekend stond voor zijn heldhaftig verzet en bijstand verlenend aan de ondergedokenen. Op 21 juni 1944 werd hij opgepikt en vervoerd naar Bergen Belsen waar hij voor volk en vaderland zijn leven liet.
13. **L. Penders, kapelaan te Gulpen:** gevangen op 21 juli 1944 en overleden te Bergen Belsen op 24 april 1945 en veel goed werk gedaan.
14. **J. Lochtman, kapelaan te Limmel bij Maastricht:** stoere en oprechte sterke man, die ook overal zijn leven inzette ten behoeve van de noodlijdenden. Gearresteerd op 10 mei 1944 en overleden te Bergen Belsen op 27 februari 1945.
15. **P. Houben, kapelaan te Epen (L),** hij heeft gedaan wat hij kon ofschoon zijn ziekelijke natuur hem hinderde in alles wat hij wilde. Hij werd gearresteerd op 21 juli 1944 en is overleden aan T.B.C. ergens in een lazaret te Duitsland.
16. **L. Verdonschot, kapelaan te Koningsbosch-Echt,** gevangengenomen op 23 februari 1944 en omgekomen in Berge Belsen op 2 maart 1944.
17. **F. Helwegen. Een priesterzoon uit Roermond:** die toevallig op vakantie was uit Rusland. Op 29 augustus 1945 gestorven te Buchenwald.
18. **Pater van Beckhoven, assistent kapelaan te Heerlen:** gearresteerd in maart 1944 en overleden in maart 1945 te Buchenwald.
19. **Pater Zwaans S.J., uit Maastricht:** gevangengenomen op 26 juli 1941 en overleden te Dachau op 27 juli 1942.
20. **Pater v.d. Heuvel uit Roermond, Kapel in 't Zand:** wegens zijn goede daden door de Gestapo ingepikt op 28 december 1944, naar de gevangenis van Keulen gebracht en daar gedood op 6 maart 1945.

21. **Pater Baars, zijn confrater uit Wittem:** hielp de jongens uit het dorp, werd gevangen genomen op 21 juli 1944 en na foltering in het kamp te Bergen Belsen zijn leven gegeven voor zijn vrienden op 6 februari 1945.
22. **Pater Meulendijks, assistent kapelaan te Venlo St. Martinuskerk:** Op 1 mei 1944 gevangen genomen en overleden te Bergen Belsen op 6 februari 1945
23. **Pater Peters S.V.D. te Steyl:** gevangen genomen op 11 februari 1945 en gestorven te Buchenwald op 6 april 1945.
24. **Pater Heuvelmans, priester te Echt:** werkzaam in de missie op de Filipijnen en vermoord door Japanners.
25. **Broeder Valentius, overste van de kostschool St. Louis te Weert:** Wegens zijn strijd voor het verzet het leven gelaten op 6 februari 1945.

Eenieder kan zich nu, hetgeen uit het bovenvermelde te beoordelen is, indenken hoe hard onze priesters voor volk en vaderland, uit priesterlijke plicht, hun werk duur hebben moeten betalen.

De hel op aarde hebben zij doorstaan , de eeuwige rust, de hemel is echter voor goed in hun bezit, zij zijn gestorven als bloedgetuigen voor de waarheid, gestorven voor God's liefde en voor de vrede die wij allen en waarvoor de natie's moeten blijven zorgen. Dit kan alleen in een wereld waar de Opperste Heer kan heersen . Hij, die de enigste is die recht heeft op leven en dood.

5. Het verhaal van kapelaan E. Goossens (Door Jan Engelen sma)

Tijdens het proces tegen de beruchte SD chef R. Nitsch te Breda legde getuige Lützenlic, destijds bewaker van de politieke gevangenen te Maastricht, de volgende getuigenis af. (Wij geven de publicatie integraal weer)

“ Op 29 juni 1944 werd in het gebouw van de SD wijcksingel te Maastricht zekere kapelaan Goossens uit Echt binnengebracht, tijdens een razzia in het kasteel van Nunhem gearresteerd. Dat was toeval want men zocht iemand anders, hoewel ook deze kapelaan gezocht werd door de SD. Ströbel hoofd van de SD zei ook: “Wir haben einen anderen gesucht aber noch einen schwerere gefunden” Nitsch en Schut (een nederlander) namen 's avonds om 8 uur een verhoor af. Voor Nitsch begon te vragen gaf hij de kapelaan een stevige stomp in zijn maagstreek. De kapelaan deinsde achteruit en werd lijkkleek. Vervolgens moest de kapelaan zijn lichaam vooroverbuigen, zijn handen werd achter zijn rechterknie gebonden en zo moest hij uren staan. Met een scherp geschaafde lat werd hij zwaar mishandeld, met een geselroede bewerkte Nitsch zijn rug. De kapelaan kromp ineen van pijn en kreunde. De mishandeling duurde even lang als het verhoor: 2 uren, telkens werd hem gevraagd naar Harry uit Echt naar Pater Bertrand en Dr. Wackers. Het enige wat de kapelaan zei was dat hij een enkele keer een paar onderduikers geestelijke bijstand had verleend, dit was als priester zijn plicht. Hij noemde geen enkele naam. De 2 SD-ers waren moe geslagen en de kapelaan hield zich nauwelijks staande, 't bloed drong hem door de kleren.

Zonder eten, drinken of deken bracht Nitsch hem naar een vuile cel. Tegen half elf heb ik (de getuige Lützenlic) hem dekens gebracht en geprobeerd de wonden te verbinden. De aanblik was vreselijk er was geen stukje ongedeerd vlees aan zijn lichaam te bekennen, het bloed stond in zijn schoenen en sijpelde langs zijn benen, hij was koortsig en rilde ik heb het bloed afgewassen en een weinig verbonden. “Hoe voelt u zich” vroeg ik hem. “Slecht, slecht” lispelde hij. Ik bracht hem dekens die ik 's morgens om 5 uur weer weghaalde want hij moest toen weer in verhoor: toen is hij niet mishandeld vertelde hij later. De kapelaan had nog steeds geen eten gehad. Nitsch plaatste toen een geluidsinstallatie voor de celdeur die ontzettend hard speelde: hij wilde hem uit zijn slaap houden om hem zo murw te maken. Toen ik dat ding afzette was de kapelaan me erg dankbaar. “Ik zal goed voor je bidden “ zei hij met zijn eigenaardige doordringende glans in zijn

ogen die me steeds gevangen hield. Ik stelde hem voor samen te vluchten, doch hij weigerde, ik denk dat hij mij niet vertrouwde. De volgende morgen om 8 uur begon weer een verhoor, hij is toen zwaarder mishandeld dan twee dagen van tevoren. Hij moest beide handen op tafel leggen. Nitsch sloeg daarop met een lat zodat ze geheel ontveld en gekneusd werden. Hij trapte hem, sloeg hem in zijn gezicht, liet hem hurkend rondspringen waardoor al zijn wonden opensprongen. Nitsch liet dit de kapelaan heel vaak doen, het veroorzaakte ontzettende pijn. Desondanks noemde de kapelaan geen enkele naam. Later is hij overgebracht naar de kriegswehrhaftstand waar hij nog meer te verduren had. Via het concentratiekamp Vught is hij doorgegeven aan de SD te Zeist, aldus de getuigenverklaring van Lützenlic te Steenberg bij Hoensbroek afgelegd.”

Kapelaan Goossen is in 1945 overleden in het concentratiekamp te Bergen Belsen waarschijnlijk door uitputting.

6. Het verhaal van Zr. Dr. Edith Stein: (Door Jan Engelen SMA)

In Holland werden op verschillende gemeentehuizen fouten gemaakt, ongelukken die voorkomen hadden moeten worden. Zo ook in Echt wat betreft de kloosterzuster van de Carmelitessen: Edith Stein, waarover ik graag als Echtenaar een paar woorden wil schrijven. Zij was een bekeerde jodin, zeer begaafd en opgesloten achter de tralies: biddend en werkend voor vriend en vijand. Als de meeste joden is ook zij vervoerd uit het klooster en in een kamp vergast.

Zr. Edith Stein, haar kloosternaam was Zr. Benedicta a Cruce. Zij was te Breslau op 12 oktober 1891 geboren onder de naam van Sara. Zij was de oudste van 7 kinderen en haar ouders hadden een houtzaak. Reeds op 4-jarige leeftijd beschouwde men haar als een wonderkind, om haar begaafdheid. Ouder geworden dacht zij na en kwam tot de conclusie dat zij niet in een God kon geloven en ze werd een Atheïste. Op 18 jarige leeftijd ging zij studeren aan de universiteiten van Breslau, Göttingen en Freiburg. Uit oorzakelijk verband wilde zij opklimmen tot de kennis en bestaan van een God. Om haar geweldige kennis werd zij al gauw benoemd tot assistente van de hoogleraren van de universiteit en in 1915 zag men haar als Rode kruis verpleegster in de oorlog.

In 1918 nam zij de studie der geschiedenis en politiek ter hand en sloot zich toen aan bij de “Deutsche Demokratische Partei”. Zij stond goed aangeschreven bij enkele katholiek leraren die tevens op haar bekering invloed hebben gehad. Ook had zij vele boeken der heiligen gelezen, waaronder over het leven an H. Theresia. Zij nam het besluit om gedoopt te worden, stapte naar een dorpspastoor en vroeg om katholiek gedoopt te worden. Der Hochwürdige vroeg haar: “Hoe lang bent u al in de leer”?

Haar antwoord hierop was: “Ondervraagt u mij maar”! Zij geloofde in de gevonden ware Goden ontving het doopsel op 1 januari 1922.ij dit bericht aan haar moeder was deze zeer bedroefd, van jodin tot katholiek. In 1932 nam zij kennis van het andere kruis, het hakenkruis van Hitler. Op straat las zij de leuzen der helden: “Duitsland ontwaakt. Juda krampeer. Die Fahne hoch. Bevrijd Duitsland van de joden.”

Nog eenmaal ging ze naar huis, hield veel van haar jongste zus Rosa waarop zij een grote invloed had. Met haar sprak zij over het katholieke geloof en het kruis dat de joden te wachten stond.. Zij vertrok, zij trad in bij de Carmelitessen te Keulen om te bidden voor de joden. Zij werd de eenvoudige non, die zich totaal ging inzetten voor God en het vaderland, zij werkte en bad voor het behoud van de wereld en het heil in de wereld voor vriend en vijand zij poetste het klooster, veegde de gangen en wies de ramen. Dat was de geleerde philosophe Edith Stein, haar werd toegestaan kerkmuziek te studeren en boeken te schrijven.

Met kerstmis 1936 liet haar zus Rosa zich ook dopen en wilde intreden bij de Carmelitessen te Maastricht. Vanwege de politieke en het duitse gevaar werd haar hier de toegang ontzegd en Rosa vluchtte naar België. Ook daar werd zij geen non en als een gebroken kind kwam zij naar haar zus

te Echt, waar haar Edith intussen heengekomen was uit het angstige Keulen want in 1938 heerste te Duitsland een algemene jodenvervolging. In het klooster te Echt op de Grote Straat vertoefde toen ook nog een andere Duitse zuster, de dochter van de vermoorde Duitse minister van financiën: Mathias Erzbergen. De naam van deze zuster was Zr. Gertrudis die in Echt in de geur van heiligheid is gestorven.

In 1942 belde de Gestapo bij de zusters aan en de gezusters Stein moesten mee naar Maastricht (S.S.) Reden: hun persoonsbewijs was niet in orde, zij droegen de jodenster nog niet en de naam Sara moest verdwijnen.

Deze deportatie liep gelukkig nog goed af en de Duitsers wisten waar ze hun slag zouden gaan slaan, zij wisten hun verblijfplaats: op aanraden van een priester hadden ze kunnen onderduiken maar dat wilden ze niet.

28 juli 1942 kregen zij bericht dat hun oudste broer met zijn gezin naar het concentratiekamp Theresienstadt gevoerd waren.

Op 2 augustus 1942 kwam het bevel uit van Hitler dat alle niet-arische katholieke joden gearresteerd moesten worden. Om 5 uur die middag belde de S.S. weer aan bij de zusters. Zij vroegen de moeder om Edith Stein, die binnen 5 minuten weggevoerd zou worden. Toen sprak Zr. Benedicta vanachter de tralies: Dat kan niet, ik kan hier niet weg, ik mag er niet uit, wij hebben clausuur” De Gestapo zei: “neem dat ding dan weg en kom eruit” waarop de zuster antwoordde: “Dat moet u me eerst voordoen”.

Er was geen praten noch pardon, de gezusters Stein moesten mee en al wenend verlieten zij moeder en stonden op straat. Een grote overvalwagen stond daar klaar. Zij werden bij de anderen gestopt en er werd naar Amersfoort gereden en na 3 dagen zaten zij in het kamp Westerbork. Dit kamp stond onder bewaking van Nederlanders, de zusters mochten nog bezoek ontvangen waar P.Cuypers en Piet van Kempen, journalist, uit Echt nog van profiteerden en de laatste woorden met de zusters hebben gevoerd.

Op 6 augustus 1942 schreef Edith aan de moeder te Echt: “Morgenvroeg vertrekt het eerste transport naar Silezië of Schekoslowakye, stuur warm ondergoed en dekens voor mijn zus Rosa. Geef ook mee stamkaart, identiteitskaart en bonnenkaart. Duizendmaal dank !!! Het allerlaatste bericht van de Steins kwam in Echt aan bij haar medezuster Zr. Aldegundis, welk bericht luidde: “Groeten van de reis naar Polen, Zr. Benedicta a Cruce.

Zover als is kunnen nagaan zijn beide zusters vergast in Auschwitz op 9 augustus 1942. Hitler’s wil was weer eens vervuld: de verdelging van de joden, voor hem maar beesten, van vuil en ander bloed. Zijn bevel voor Holland was: “Die endlösung der Judenfrage in der Nederlanden”. Het werd volbracht want van de 110.000 joden bleven er maar 500 over.

7. Publicatie in het Echter Weekblad in 1970:

“De Bevrijding van Echt” 25 jaar geleden van 17 tot 25 januari 1944”

(Voor geïnteresseerden is deze krant in te zien in het H.I.P. op de Platz in Echt bij het museum)

8. Een aantal oorlogsdocumenten:

Lid Binnenlandse Strijdkrachten in WO II

Verordening grensbewaking

Vordering rijwielen

Verordnung über Verdunkelung

Verordening betreffende de verduistering

1. Mit sofortiger Wirkung ist von Sonnenuntergang bis Sonnenaufgang zu verdunkeln.
2. Alle Gebäude sind so zu verdunkeln, daß kein Lichtschein nach außen dringt.
3. Jede Außenbeleuchtung ist so zu verdunkeln, daß aus 500 m Höhe in senkrechter und schräger Blickrichtung Lichterscheinungen nicht mehr wahrgenommen werden können.
Alle entbehrlichen Lichtquellen sind außer Betrieb zu setzen. Lichtreklame und Schaufensterbeleuchtung sind auszuschalten.
4. Bei allen Verkehrsmitteln (Kraftfahrzeugen, Eisenbahn, Straßenbahn, Schiffen, usw.) ist die Innenbeleuchtung nach außen hin völlig abzudunkeln.
Die Scheinwerfer der Fahrzeuge sind so abzudecken, daß nur ein wagerechter 5—8 cm langer und 1,5 cm hoher Ausschnitt das Licht austreten läßt.
Kraftfahrzeuge fahren auf freier Landstraße mit abgedecktem Scheinwerfer und Fernlicht. Bei Gegenverkehr und in geschlossenen Ortschaften sind die Scheinwerfer auf Nahlicht abzublenden.
Schluß- und Bremslichter sind abgedeckt beizubehalten.
Fahrtrichtungsanzeiger sind weiter zu benutzen.
Parkende Fahrzeuge sind nach vorn und hinten durch abgedeckte Lichtquellen kenntlich zu machen.
5. Abschaltung der öffentlichen Elektrizitäts- und Gasversorgung aus Gründen der Verdunkelung ist strengstens verboten.
6. Zuwiderhandlungen gegen die Vorschriften 1 bis 5 werden schärfstens bestraft.

Der Oberbefehlshaber der Heeresgruppe.

- 1) Onmiddellijk van kracht wordend is de bepaling vanaf zonsopgang tot zonsopgang te verduisteren.
- 2) Alle gebouwen zijn zoo te verduisteren, dat geen lichtschijnsel naar buiten dringt.
- 3) Iedere buitenverlichting moet zoo verduisterd worden, dat uit een hoogte van 500 m in loodrechte en schuine blikrichting lichtverschijnselen niet meer waargenomen kunnen worden.
Alle lichtbronnen, die gemist kunnen worden, zijn uit te schakelen.
Lichtreclames en verlichtingen van étalages zijn uit te schakelen.
- 4) Bij alle verkeersmiddelen (automobielen, spoorwegen, tramwegen, schepen enz.) moet de binnenverlichting naar buiten volledig verduisterd worden.
De schijnwerpers van de rijtuigen zijn in dien mate af te dekken, dat maar een horizontaal spleet, die 5—8 cm lang en 1,5 cm breed mag wezen, het licht laat uitkomen.
Automobielen rijden op vrije straatwegen met gedempte schijnwerpers en groot licht. Bij tegenverkeer en in gesloten plaatsen zijn de schijnwerpers op klein licht te dempen.
Achter- en remlichten moeten verduistert blijven branden.
Richtingwijzers moeten verder worden gebruikt.
Parkeerende rijtuigen zijn naar voren en naar achtern door verduisterde lichtbronnen te kentekenen.
- 5) Uitschakeling der openbare electriciteits- en gasvoorziening wegens de verduistering is ten strengste verboden.
- 6) Overtredingen der voorschriften 1—5 worden zwaar gestraft.

De Opperbevelhebber der Legergroep.

Verduisteringsvoorschriften

KONINKRIJK DER NEDERLANDEN
DISTRIBUTIE STAMKAART
TEVENS BEWIJS VAN OPNEMING
IN HET BEVOLKINGSREGISTER

V No. 425

Geslachtsnaam: *Engelen*

Voor-naam: *Julia P.*

Geboren op: *29.6.1924*
Gem.: *Wijk*

Nationaliteit: NEDERLANDER

Registreeking aangifte	Gemeente en Adres <i>Regenboog, 69</i>	Paraat Ambt.
---------------------------	---	-----------------

Afgegeven in Gem.: **ECUIT**

op *2.9.39*
De Aangewezen Ambtenaar

13	13	13	13
14	14	14	14

*Medereen moest een
distributie-stamkaart
hebben voor het verkrijgen van
de bonnenkaarten.*

**TA 707 VASTE BRANDSTOFFEN
VERWARMING + GEZINNEN**

**1 RESERVE
BRANDSTOFFEN**

Brandstoffen 85 B.V.	Brandstoffen 84 B.V.	Brandstoffen 83 B.V.	Brandstoffen 82 B.V.
--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------

**WERK-
KLEDING**

H19 (NECENTIEN)

Brief van Theo Stelten uit Maasbracht
aan de kapelaan te Maasbracht (L)
J. Engelen.

geöffnet

14914-

Van den Heer P. Engelen

Dorpstraat A 14

Maasbracht (L)

Holland

natuurlijk gingen zulke brieven
door de censuur.

Vandaar: "geöffnet"

met de groene shepen!

van: *Jhes*
Stelten.
Wacht

Hattingen 22 Nov 1755

Geachte Heer Engelen

Eindelijk kom ik de pen eens ter hand
 nemen om U eens een brief te schrijven.
 U moet het mij maar niet kwalijk nemen
 dat ik U zoo lang heb laten wachten want
 daar kon ik ook niets aan doen, wij moeten
 ook zoo lang werken, dat is van 'smorgens
 6 uur tot 's avonds 6 uur, en dan moeten
 wij ook nog een kleine 20 of 25 minuten lopen
 en gaan wij eerst ook nog iederen keer ma
 het werk om vast kijken dus geachte Heer
 Engelen dan is het niet vroeg meer, en als
 wij thuis komen moeten we ook eerst nog
 wat eten dat moeten we ons zelf klaar
 maken, en dan hebben we slaap genoeg om
 maar bed te gaan. Ja Geachte Heer Engelen
 U zult wel denken ~~zondags~~ hadden jullie
 toch kunnen schrijven, ja dat hadden we ook
 kunnen doen, maar we hadden ~~zondags~~ ook zoo
 veel ter schrijven dat was naar huis en vrienden
 en kennissen U weet wel, dus van daag had ik
 den tijd en die heb ik ook direct benut, ik
 heb me wel wat schrijfpapier moeten lenen
 want ik heb er geen meer, dat had ik Hoeder
 in die brief van gisteren al geschreven, ik had
 te geschreven dat ik U niet kon schrijven
 omdat ik geen papier had, maar ik heb hier
 goede kameraden die wel wat onzen konden.

Gedaachte Heer Engelen dat kunt U hoorn
 wel eventjes zeggen. Gedaachte Heer Engelen die
 Alfons van Wilms die met mij verstrakken is
 die kom U op het ogenblik nog niet schrijven
 want hij maekt vandaag kondag werken tot
 2 uur maar hij zal dat wel zoo vlug mogelijk
 doen hij had mij gevraagd of ik U dat wou
 schrijven. Gedaachte Heer Engelen U sult wel denken
 dat kan hij vandaag niet naar de Kerk gaan
 jawel dat kan hij wel want hier hebben se
 om 5 uur kondags een aparte H. Mis daar voor
 ingesteld die is hoofdzakelyk voor de Hollandsche
 jongens. Ja hier sijn we met vele Hollandsche
 en Limburgsche jongens, de meeste liggen in
 barakken die liggen vlak bij het fabriek, maar wij
 liggen in een Jeugd Herberg dat is een heel stuk van
 het fabriek af. Maar na de Kerk Gedaachte Heer Engelen
 dat is maar een kleine 10 minuten lopen dat is niet
 veel, we gaan iederen kondag om 10 uur naar
 de Kerk daar kunnen we onder iederen H. Mis tot
 de Communie gaan dat is bij ons niet zoo
 En wat de Kerk betreft die is klein maar mooi
 en eenvoudigh dus daarover hoeft U niet beroyt te
 sijn. Gedaachte Heer Engelen er liggen hier bij ons op
 de kamer 2 jongens van Echt ~~bij ons~~ die schrijven
 sich Toon Hoer en Mathieu Maasen dat sijn alle bij
 goede katholieken, we liggen met 5 jongens bij elkan,
 op een kamer dat sijn wij Guver en die 2 van Echt en
 die andere is van Sittard, ook een Katholik.
 Gedaachte Heer Engelen nu moet ik gaan eindigen want
 ik ga met Alfons van 5 uur naar de Kerk ik ben van
 morgen ook al geweest maar dat is niet erg, dus
 tot de volgende keer dan schrijf ik ook wat over
 mijn werk en nou de Hartelyke Groeten van
 mij en Alfons tot uien

Silgen . 14-10-42

Geachte Heer

Herbij deel ik u mede dat ik goed ben aangekomen. Wij zijn met 18 jongens van Eiden-Maasbruch bij mekaar gebleven. Hier in Silgen - dit is 30 x 14 ^{acht honderd} is alles noch ~~aan~~ goed..... Er liggen bij ons 6 Polen deze zijn nu katholiek verder hebben wij noch 19 Belgen deze zijn niet zoo goed katholiek. Zondag zijn wij met zijn 18 naar de kerk geweest. Het was 12 uur te laat komen, en wij moesten vroeg terug zijn. Want om 11 u moesten wij terug zijn voor te eten

Hier moesten wij zelf koken en
schippen. Maar dat kunnen wij
beter doen dan met een lege maag
naar bed gaan

Zondag 11 Oct hebben wij een
bezoek aan Heulen gebracht
Den Dom is een prachtige kerk
Noch mooier dan bij ons op Drogen
Ik eindig hiermee tot de volgende
keer

Harthelpe Groeten
van Piet Wilms
Silgen - Beckhausen
Siegelii 21
Reinland - Deutschland

af: Piet Wilms
Silgen - Beckhausen
Siegelii 21
Reinland - Deutschland

Brief uit Duitsland (Arbeitseinsatz)

Tot zover deze compilatie van het bewogen oorlogsverhaal van Jan Engelen sma .
Op 27 juni 1981 is hij overleden en was toen Pfarrer in Kirchoven Duitsland

Moge het vastleggen van deze gegevens tot zijn genoegdoening zijn.